

Kultūros ir meno projektų bei procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistema

Etninės kultūros sritis

Ekspertinio vertinimo ataskaita

Ši santrauka yra tyrimo *Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Etninės kultūros sritis*, vykdomo siekiant sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą (SAMS), dalis.

Parengė dr. Vytautas Tumėnas

Santrauka parengta vykdant projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“.

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (Projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0033).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

Ataskaita	4
Įvadas.....	4
Etninės kultūros srities apibrėžimas.....	5
Etninės kultūros srities Proceso apibrėžimas	11
Etninės kultūros srities veiklų apibrėžimas	12
Etninės kultūros srities veiklomis kuriamų produktų apibrėžimas.....	13
Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto duomenys ir duomenų šaltiniai	24
Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto vertinimo ir stebėsenos metodai.....	26
Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai	30
Etninės kultūros srities Proceso kokybės vertinimo rodikliai	34
Etninės kultūros srities Projekto kokybės vertinimo kriterijai.....	37
Etninės kultūros srities Projekto kokybės vertinimo rodikliai	39
Kiti etninės kultūros srities Proceso ir Projekto poveikio kokybės vertinimo rodikliai ir kriterijai	40

Ataskaita

Įvadas

Etninės kultūros sritis – viena komplikuočiausių kultūros ir meno lauke. Joje reiškiasi beveik visų profesionaliojo meno ir kultūros sričių atitikmenys – dailės, architektūros, muzikos, literatūros, šokio, teatro, kino, dizaino, muziejininkystės, archyvistikos, paveldosaugos, leidybos. Meniniai jos reiškiniai vertinami neretai pasitelkiant profesionalaus meno menotyroje taikomus vertinimo kriterijus, kurie iš dalies siejami ir su etnografijos / antropologijos bei paveldosaugos nuostatomis, jiems taikomos ir socialiai įsitraukusio meno vertinimo nuostatos. Galiausiai etninės kultūros srities reiškiniai reikia vertinti ir kaip specifinės kultūros ir kasdienybės kultūros srities – etninės kultūros – fenomeną, apimantį individų, šeimų ir didesnių bendruomenių gyvenimo būdo tradicinius, paprotinius ir tautinius aspektus.

Etninės kultūros srities tyrimo tikslai: apibrėžti etninės kultūros srities Procesą ir Projektą; sudaryti jų kokybę vertinančių kriterijų sąrašą; sudaryti jų kokybę vertinančių kriterijų aprašus; sudaryti juos identifikuojančių rodiklių sąrašą; sudaryti juos identifikuojančių rodiklių aprašus.

Tyrimo uždaviniai: a) apibrėžti etninės kultūros sritį; b) aprašyti etninės kultūros srities Procesą (kultūros ir meno kontekste; socialiniuose, politiniuose, ekonominiuose kontekstuose; kituose su etninės kultūros sritimi susijusiuose kontekstuose); c) išskirti etninės kultūros srities veiklas ir jas aprašyti; d) išskirti etninės kultūros srities veiklomis sukurtus produktus ir juos aprašyti; e) įvertinti etninės kultūros srities Procesą ir Projektą: profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kita) atžvilgiu; mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kita) atžvilgiu; poveikio kitoms sritims (švietimui, socialinei aplinkai, sveikatos apsaugai, ekonomikai ir kita) atžvilgiu.

Darbe pateikiama sisteminė etninės kultūros sričių, rūšių ir žanrų, veiklos formų klasifikacija ir visos etninės kultūros, jos veiklos ir produktų specifikos apibrėžimai. Tai atliekama remiantis tiek egzistuojančiomis fragmentiškomis Lietuvoje sudarytomis specifikacijomis ir klasifikacijomis, tiek užsienio tyrimais bei analogijomis su kitomis meno ir kultūros sritimis. Etninės kultūros srities problematika nagrinėjama remiantis LKT ir KM bei kitų valstybės finansuotų šios srities projektų ir veiklų analize, Lietuvos nacionalinio kultūros centro ir šios srities NVO veiklos duomenimis bei kitų etninės kultūros globą užtikrinančių institucijų duomenimis. Bus pasitelkta ir šalies bei tarptautinių paveldosaugos ir meno bei kultūros srities teisės aktų analizė.

Etninės kultūros srities reiškiniai įvertinimo metodikai sukurti pasitelkiami šie šaltiniai: LKT dokumentai ir tyrimai, EKGK ekspertizės ir tyrimai; anksčiau vykdytų KM etninės kultūros srities programų dokumentai; NVO (Lietuvių etninės kultūros draugijos – LEKT, Lietuvos tautodailininkų sąjungos – LTS ir kt.) atlikti tyrimai ir jų publikacijos; Tautinio paveldo produktų institucijos (LŽŪM) dokumentai; taip pat panaudotos ir išanalizuotos įvairiausių šios srities konkursų (organizuojamų Lietuvos

nacionalinio kultūros centro, LTS, KM, muziejų), skirtų šios srities plėtrai skatinti ir įvertinti, nuostatos; tarptautiniai (UNESCO konvencijos ir kt.) bei vietiniai paveldosaugos (paveldo ir nematerialiojo paveldo) bei etninės kultūros srities valstybės teisės aktai; ES ir kitų šalių kultūros srities fondų ir programų nuostatos.

Kadangi etninės kultūros lauko sritys yra itin įvairios ir labai skirtingos (panašiai kaip ir profesionaliojo meno lauko skirtingos sritys), Etninės kultūros srities projekto, proceso, veiklų ir produktų kokybės vertinimo ir stebėsenos kriterijai ir rodikliai diversifikuojami skirtingai pagal atskiro etninės kultūros lauko srities specifiką ir drauge siejant su svarbiausiomis viso etninės kultūros lauko reiškinų bendrybėmis.

Etninės kultūros srities apibrėžimas

Etninės kultūros srities apibrėžimas yra pateiktas šalies įstatymuose.

Etninės kultūros sąvoka ir samprata šiuo metu išsamiausiai yra apibrėžta *Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų* įstatyme. Tam tikrą etninės kultūros reiškinų dalį apima ir *Tautinio paveldo produktų įstatymas* bei *Lietuvos Respublikos dainų švenčių įstatymas* bei LR kultūros ministro įsakymas „Dėl nematerialaus paveldo vertybių sąvado nuostatų ir nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ (2015 07 31; [<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpvg&documentId=ca6f6f-5037bf11e598499e1e1ba6e454&category=TAD>])).

Etninės kultūros apsaugos ir globos valstybinę politiką lemia ir tarptautinės teisės dokumentai, tokie kaip *UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija* (2003 m.). Su etnine kultūra iš dalies susijusios ir *UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos apsaugos konvencija* (1972 m.) bei Europos Tarybos tinklo *Konvencija dėl kultūros paveldo vertės visuomenei* (2005 m.), taip pat *Naros autentiškumo dokumentas* (1994).

Kita vertus, etninės kultūros kaip kultūros politikos srities instrumentinė sąvoka ir samprata nėra pakankamai aiški, todėl tobulintina išsamiau detalizuojant ir kategorizuojant. Aktualu nuodugniau išaiškinti jos paveldosaugines – autentiškumo – ir menines / kūrybines – stilizacijos ir interpretacijos – vertes. Reikia aiškiau apibrėžti etninės kultūros sąsajas su mėgėjų menu. Svarbu plačiau ir tiksliau išaiškinti jos santykius su profesionaliuoju menu.

Etninės kultūros ir jai artimų sąvokų *etninės kultūros vertybės*, *etninės kultūros gyvoji tradicija*, *etninės kultūros paveldas* apibrėžimai reikalauja platesnio aptarimo.

Etninės kultūros sampratos centras, jos ribos ir periferija, santykis su gretimomis kultūros sritimis reikalauja tikslesnių apibrėžimų.

„Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatyme etninė kultūra nusakoma kaip visos tautos (etnoso) sukurta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių (tautai reikšmingų dvasinės bei medžiaginės etninės kultūros užfiksuotų ir neužfiksuotų dalykų) visuma, apimanti paveldą – praeityje tautos sukurtos ir iki šių dienų išlikusios etninės kultūros vertybes – ir gyvąją tradiciją – tautos paveldėtos kultūros perdavimą, kūrimą ir atsinaujinimą, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą bei savimoneį ir etnografinių regionų (istoriškai susiformavusi teritorijos dalis, kurioje išlaikyta savita tarmė, tradicijos ir papročiai, integruotas baltų genčių palikimas) savitumą.

Taigi, nusakytas etninės kultūros esminis ryšys su Lietuvos etnografiniais regionais perša logišką išvadą, jog skirtingai nei vadinamoji „profesionalioji kultūra“, ji yra labiausiai susijusi su lietuvių potaučių (žemaičių, aukštaičių, suvalkiečių, dzūkų ir lietuvininkų) kultūrine tapatybe, kuri visų pirma yra paremta tarmių, lietuvių kalbos dialektų bei etnokultūrine, etnoregionine savimone.

Etninės kultūros šerdis siejama su valstiečių, liaudies kultūra. Tokia samprata įtvirtinta moksliniuose leidiniuose „Lietuvių etnografijos bruožai“, „Istoriko-etnografiškeskij atlas Pribaltiki“, P. Dundulienės „Lietuvos etnologija“ (1991). Pastarajame leidinyje etnologė, kalbėdama apie amatus, užsimena apie miestų reikšmę jų plėtotei, tačiau išsamiau šio reiškinių netipologizuoja. Etnologė A. Vyšniauskaitė, aptardama lietuvių būsto paprotinius, tradicinius savitumus ir tipologiją, visą dėmesį sutelkė būtent į kaimo architektūros paprotinius aspektus (A. Vyšniauskaitė. *Lietuvio namai*. Vilnius: LLKC, 1999). O štai etnologė R. Merkienė, nagrinėdama lietuvių tradicines kalendorines apeigas, padarė išvadą, kad jos yra „agrarinės kultūros sudėtinė dalis ir atspindi daugiausia žemdirbių, gyvulių augintojų, bitininkų, gamtinio maisto rinkėjų vietinę patirtį“ (1999). E. Aleknaitė, remdamasi savo tyrimų duomenimis, padarė išvadą, jog „folkloro ansamblių judėjime vyrauja požiūris, kad praeities bendruomenė, kurios kultūrinis ir meninis palikimas gaivinamas, yra XIX–XX a. vidurio kaimo bendruomenė“ (R. Apanavičius, E. Aleknaitė, E. Savickaitė-Kačerauskienė, K. Apanavičiūtė-Sulikienė, I. Šlepavičiūtė. *Etninės muzikos gaivinimo judėjimas Lietuvoje*. Kaunas: VDU, Versus Aureus, 2015, p. 115). I. Čepienė savo monografijoje „Lietuvių etninė kultūra: raidos įžvalgos“ (2008), aptardama XIII–XVIII a. lietuvių etninę kultūrą, pastebėjo, kad „kol bajorai dar neturėjo didelės galios, jų gyvenimas buvo glaudžiai susijęs su žeme. Viskas buvo gaminama dvaruose, nedaug kas perkama, buityje buvo naudojami paprasti rankų darbo gaminiai.“ XVI a. pabaigoje, stiprėjant ekonominiams ir kultūriniais ryšiams su Vakarų Europa, bajorams vis didesnę įtaką ėmė daryti vakarietiška kultūra“ (p. 122–123). Nors autorė aptarė ne tik valstiečių, bet ir šiek tiek didmiesčių (rotušės) amatininkų, taip pat bajorų kultūrą, tačiau aiškesnės takoskyros tarp valstiečių ir kitų visuomenės sluoksnių kultūros nebubrėžė. Kita vertus, kalbėdama apie paprotinę teisę, kaimiečių bendravimo tradicijas, kalendorines ir šeimos šventes, ji vienareikšmiai teigia: „Svarbiausia lietuvių etninės kultūros kūrėja ir puoselėtoja buvo valstietija“ (p. 130). Lietuvos valstietijos kultūrinę reikšmę ir jos kultūrą kaip specifinį istorijos ir kultūros istorijos objektą (Lukšaitė, Jurginis. *Lietuvos kultūros istorijos bruožai*. Vilnius: Mokslas, 1981; Jurginis J. *Lietuvos valstiečių istorija*. Vilnius: Mokslas, 1978).

Todėl galima teigti, jog etninės kultūros pagrindą, jos centrą sudaro kaimo ir etno-regioninės kultūros reiškiniai. O regioninės kaimiškų vietovių bajoriškos arba miestiečių (miestelių gyventojų) kultūros apraiškos sudaro etninės kultūros periferiją, atskiras jos dalis. Kaimiškoji kultūra apima visą etninės kultūros sričių visumą – pasaulėžiūrą, doros vertybes, etiką, žinią, etnomediciną, papročius, folklorą, tautodailę, amatus, architektūrą, kulinariją ir kt. Tuo tarpu miestų ir dvarų kultūra gali apimti tik atskirus šios etnokultūros visumos fragmentus.

Į etninės kultūros raišką šalies didmiesčiuose galime žiūrėti kaip į profesionaliosios miesto kultūros ir etninės kultūros simbiozę, kaip į EK modernizuotą transformaciją, tam tikrais atvejais vadinamą folklorizmu. Reikšmingą vietą etninė kultūra užima ir lietuvių, gyvenančių gretimose etnografinėse lietuvių žemėse, dabartinės Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos, Rusijos (Kaliningrado srities) kultūrinėje raiškoje. Etninės kultūros apraiškos vyrauja ir tremtinių kultūrinėje raiškoje. Etninės kultūros autentiškų ir transformuotų, modernizuotų elementų gausu ir lietuvių išėivijos kultūroje.

Remdamiesi „Naros autentiškumo dokumento“ (1994 m.) nuostatomis, iš esmės pabrėžiančiomis autentiškumo dvasios svarbą materialiajam architektūros paveldui, galime daryti išvadą, jog autentiškos, nestilizuotos, nearanžuotos, nemodernizuotos ir šiuolaikiškai neinterpretuotos arba mažiausiai transformuotos etninės kultūros ir jos tradicijos apraiškos yra pačios vertingiausios. O jos akivaizdžios transformacijos pagal šiuolaikinio meno stilius, kryptis ir formas laikytinos mažiau vertingomis.

„Etninės kultūros“ sąvoką pasiūlė Norbertas Vėlius. Ji pakeitė ir išstūmė anksčiau populiarią „liaudies kultūros“ terminą. Kita vertus, etninės kultūros terminui artimos yra ir tradicinės kultūros, etnografinės kultūros, folklorinės kultūros (Kalnius P. Etninė kultūra, Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija. Vilnius: LII, 2011, p. 74–77), valstiečių kultūros, kaimo kultūros, tautinio paveldo sąvokos. Etninės kultūros terminas atitinka siauresnes anglų kalbos sąvokas: *ethno music*, *ethnic art*, *ethno-mathematics*, *ethno-medicine*, *ethno-semiotics*, *ethno-astronomy*. Etninės kultūros sąvoka į anglų kalbą verstinama kaip „traditional folk culture“, vokiškai – „Volkskultur“. Kita vertus, šis angliškas terminas tiesiogiai verstinamas kaip „tradicinė, paprotinė liaudies kultūra“.

Kokie segmentai sudaro etninę kultūrą?

Mokslinėje literatūroje dauguma etninės kultūros sričių, apimant tautinį kostiumą, bet nutylint kitas tautodailės ir amatų sritis, aptarti „Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedijoje“ (2011). Išsamiai etninės muzikos koncepcija išnagrinėta kolektyvinėje monografijoje „Etninės muzikos gaivinimo judėjimas Lietuvoje“ (Kaunas: VDU, Versus Aureus, 2015). Etnoregioniniai etninės kultūros aspektai tipologiškai taikliai nušviesti knygoje „Lietuvos etnografiniai regionai“ (Vilnius:Terra Publica, 2015). Visos tradicinės lietuvių etninės kultūros samprata istorijos proceso kontekste yra įžvalgiai pateikta I. Čepienės monografijoje „Lietuvių etninė kultūra: raidos įžvalgos“ (Vilnius: Alma Litera, 2008).

P. Dundulienė „Lietuvos etnologijoje“ (1991) nagrinėja medžiaginę kultūrą (verslus, kaimo architektūrą, namų pramonę ir amatus, maistą, transportą ir susisiekimą) ir dvasinę kultūrą / žinią (metrologiją, liaudies meteorologiją, liaudies mediciną,

liaudies veterinariją, mitologiją, kalendorines šventes, šeimos gyvenimo ciklo šventes, liaudies dailę, muzikos instrumentus, choreografiją, tautosaką, senovės raštą (P. Dundulienė „Lietuvos etnologija“, 1991).

Viena išsamesnių etninės arba tradicinės kultūros sandaros koncepcijų pateikta Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakyme „Dėl nematerialaus paveldo vertybių sąvado nuostatų ir nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpvg&documentId=ca6f6f5037bf11e598499e1e1ba6e454&category=TAD>).

Etninės kultūros folklorinio ir kalendorinių švenčių segmento sandara yra taikliai pateikta Nacionalinio kultūros centro institucijos tinklalapyje.

Kaimo ir miestelių tradicinių amatų, verslų ir paslaugų samprata pateikta Tautinio paveldo institucijos tinklalapyje.

Šalies etnografinių regionų, jų kaimo ir miestelių architektūros, amatų, dizaino samprata pateikta Lietuvos liaudies buities muziejaus ekspozicijoje bei Etninės kultūros globos tarybos institucijos tinklalapyje.

Lietuvių šiuolaikinės vaizduojamosios tautodailės ir dailių amatų sankloda aptarta Lietuvos tautodailininkų sąjungos tinklalapyje.

Leidinyje „Lietuvos etnografiniai regionai“ (Kaunas: Terra Publica, 2015), kurį sudarant aktyviai bendradarbiavo EKG, pateikiami duomenys apie svarbiausius etninės kultūros elementus, siejamus su etnoregionine tapatybe. Reikšminga ir tai, jog leidinyje pateikiami kulinarijų tradicijų ypatumai bei apibūdinama svarbiausių nacionalinių, regioninių ir vietinių etninės kultūros muziejų specifika, tik paminėti Lietuvos dailės muziejaus bei Čiurlionio dailės muziejaus nacionalinės reikšmės liaudies meno rinkinius.

Kaip etninės kultūros samprata ir sandara yra apibūdinama tarptautiniame kontekste?

Didžiojoje Britanijoje, Londone, įsikūrusi akademinio pobūdžio „Folkloro asociacija“ (*The Folklore Society*) tyrinėja visus folkloro ir tradicijos aspektus, apimant balades, pasakas, padavimus, mitus, tradicines dainas ir šokius, liaudies vaidinimus, žaidimus, sezoninius renginius, kalendorinius papročius, vaikų papročius ir folklorą, liaudies dailę ir amatus, liaudies tikėjimus, liaudišką religiją, materialinę kultūrą, kaimo kalbą, posakius, patarles ir priežodžius, dainas vaikams, liaudies mediciną, oro spėjimus.

Panašiai apibrėžiama ir UNESCO nematerialios kultūros paveldo samprata (UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijoje), kuri apima: žodinės kūrybos tradicijas, įskaitant kalbą kaip nematerialaus kultūros paveldo raiškos priemonę; atlikimo menus; papročius, apeigas ir šventinius renginius; su gamta ir visata susijusias žinijos sritis ir veiklą; tradicinius amatus.

Estijos kultūros ministerija taip apibūdina etninę kultūrą (<https://www.kul.ee/en/activities/folk-culture>): ji apima kūrybinę pomėgių veiklą, paremtą liaudies tradicijomis; nematerialų kultūros paveldą; kultūros paveldą; nacionalinių ir vietinių

kultūros tradicijų tyrimus, išsaugojimą ir fiksavimą; kultūros viešuosius renginius; draugijų veiklą; kursus ir papildomą mokymą. EKM teigimu, „valstybės uždavinys – užtikrinti, kad mūsų nematerialusis kultūros paveldas būtų vertinamas, saugomas ir plėtojamas bei išlaikyti senas dainų ir šokių švenčių tradicijas“. „Mūsų visuomenėje yra daugybė žmonių, kurie aktyviai įsitraukę į liaudies kultūrą, ir jų skaičius auga, nepaisant to, kad gyventojų skaičius mažėja. Liaudies kultūros populiarumas garantuoja senovės papročių išlikimą ir šiais laikais. Ačiū tiems žmonėms, kurie rūpinasi mūsų paveldu, tradicijos groti citera, dainuoti choruose ir dėvėti tautinius kostiumus vis dar stiprėja. Ši paminėta veikla yra tik nedidelė mūsų turtingos liaudies kultūros dalis.“

Šiuolaikinė etninės kultūros samprata atitinka ne tik materialiojo bei nematerialiojo paveldo koncepcijas, bet ir gyvąją tradiciją bei jos šiuolaikines itin kūrybingas, naujoviškai aktualizuojančias interpretacijas, kultūrinės įvairovės puoselėjimo nuostatas.

Etninė kultūra apima itin įvairias kūrybos ir kultūrinio gyvenimo sritis ir raiškos būdus: tokius kaip vizualioji kultūra (tautodailė ir dailieji bei ūkiniai amatai, etnodizainas, etnoarchitektūra, etnourbanistika, kultūrinis kraštovaizdis), papročiai ir šventės, folkloras, etnomuzika, etnochoreografija, tautosaka, liaudies teatras, liaudies žaidimai ir sportas, tradicinė žiniija (etnomedicina, etnoastronomija, liaudiškasis religingumas, etnobotanika), kulinarijos paveldas ir kt. Jos raiškos ir sklaidos būdai taip pat itin įvairūs – šventės, mugės, apeigos, koncertai, konkursai, parodos, kūrybinės stovyklos / simpoziumai / dirbtuvės, muzeologinė veikla, edukacinė veikla, leidyba, filmai, TV ir radijo laidos, galiausiai taikomieji ir moksliniai tyrimai, duomenų ir artefaktų kaupimas ir apsauga (pvz., duomenų ir artefaktų medžiagos rinkimo į archyvus ir muziejų saugyklas etnografinės bei folkloro ekspedicijos), įvairūs etninės kultūros duomenų kaupimo ir saugojimo (archyvuose ir muziejuose) užtikrinimo ir sklaidos būdai. Etninė kultūra, iš dalies būdama ir materialiojo, ir nematerialiosios kultūros paveldo sritimi, globojama UNESCO konvencijų, su kultūrinės bei tautinės tapatybės paradigma drauge yra ir specifinė kūrybingumo raiškos erdvė, kintanti ir atsinaujinanti.

Taigi etninė kultūra apima visus tradicinės kultūros kasdienybės ir šventadienių aspektus.

Tokių būdu etninė kultūra specifiniu būdu apima beveik visus meno ir kūrybos žanrus, sutinkamus ir profesionaliojo meno sferoje (scenos menai, literatūra, vizualieji menai, medijos, kinas, muziejinkystė, archyvistika, materialusis paveldas, dizainas, architektūra, urbanistika ir kraštovaizdis, šventiniai renginiai ir festivaliai, mokslo ir taikomieji tyrimai, publikavimas ir sklaida), o tai itin komplikuoja jos reiškinii vertinimą, nes reikalauja atitinkamą specifinę meno sritį išmanančių ekspertų dalyvavimo.

Viena svarbiausių etninės kultūros savitumo pusių – jos vietškumas, lokalumas, todėl jos rėmimo principai iš esmės grindžiami tautinės kultūros interesu. Jos beveik neįmanoma puoselėti, remiantis globalios kultūros reiškinii tarptautinio rėmimo principais ir galimybėmis.

Etninė kultūra yra sudėtinė dalis šiuolaikinės pasaulinės kultūros politikos, kurioje kaip vienas svarbesnių prioritetų iškeltas dėmesys kultūrinės raiškos įvairovei, menams ir kultūros paveldui, kurių puoselėjimas skatina mąstymo atvirumą ir užtikrina pagrindines žmogaus teises ir laisves kultūros sektoriuje, aktyviai įtraukia visuomenę dalyvauti kultūrinių praktikų procese ir tokiu būdu padeda žmonėms ir žmonijai sugyventi.

Lietuvoje etninė kultūra kartais siejama su sąvoka „mėgėjų menas“. Neretai tam tikruose kontekstuose pastaroji sąvoka išskyla kaip etninės kultūros sinonimas. Tačiau iš tiesų mėgėjų meno sąvoka tik iš dalies sutampa su etnine kultūra. Ji labiausiai siejama su Dainų švente, kurioje greta etninės kultūros subjektų dalyvauja ir mėgėjiški profesionalaus, istorinio meno kolektyvai (chorai, stilizuotų dainų ir šokių ansambliai). Etninė kultūra ir kitose Europos šalyse (pvz., Latvijoje, Estijoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Jungtinėje Karalystėje ir kt.) neretai iš dalies (bet ne visa) įtraukiama į mėgėjų ir savanorių meno ir kultūros lauką (*amateur and voluntary art, culture*). Antai Europos komisijos remiama tarptautinė mėgėjų meno asociacija, besireiškianti kaip aktyvi dalyvė kultūros veiklose „Amateo“ (*The European Network for Active Participation in Cultural Activities*). apima muzikos, chorų, teatro, šokio, folkloro, vaizduojamojo meno, kūrybinio rašymo, fotografijos, filmų, naujųjų medijų ir kt. organizacijas.

Etninės kultūros demokratizmą ir socialumą lemia jos itin glaudus ryšys su kasdienybės kultūra. Šiuo aspektu ji susipina su mėgėjų kūryba. Mėgėjiškumas etninės kultūros srityje reiškiasi kaip kitų, ne etninei kultūrai būdingų, kultūros elementų vyravimas. Tačiau gerąją sąvokos prasmę mėgėjiškumas gali turėti kitą prasmę – žymėti dar tik bręstantį, menkesnės kompetencijos etninės kultūros srityje lygmenį, kuriam būdinga perspektyvi nuostata tobulėti įsisąmoninant etninės kultūros vertybes.

Etninės kultūros apibrėžimas

Etninė kultūra – visos tautos (etnoso) ir jos subetnosų (žemaičių, aukštaičių, suvalkiečių, dzūkų ir lietuvininkų) tradicinės kultūros (kurios šerdį sudaro autentiška kaimiškoji, regioninė kultūra) vertybių (įskaitant nematerialųjį, materialųjį ir tautinį paveldą) visuma ir kūryba, padedanti išlaikyti tautinį ir etnoregioninį tapatumą, savimonę ir savitą gyvenimo būdą, grįstą ilgaamžę kultūros papročių ir gebėjimų perdava iš kartos į kartą ir nuolatiniu jų atsinaujinimu. Ji reiškiasi ir tradicinės kultūros gyvavimo kasdienybėje bei šventėse. Ji apima papročius ir šventes, folklorinę, muzikinę, choreografinę kūrybą, vizualiąją kultūrą (tautodailę ir dailieji amatai, etnoarchitektūra), liaudies žaidimus ir sportą, tradicinę žinią (etnomedicina, etnoastronomija, liaudiškasis religingumas), kulinarijos paveldą ir kt. Jos raiškos ir sklaidos būdai: šventės, mugės, apeigos, koncertai, konkursai, parodos, simpoziumai arba kūrybinės stovyklos, meistriškumo dirbtuvės, bendruomenių tradicijų puoselėjimo renginiai; mokslinė tiriamoji veikla; paveldosauginė, archyvavimo, etnografinių ekspedicijų veikla; edukacija; populiarinimas (leidyba, TV ir radijo laidos).

Etninės kultūros srities Proceso apibrėžimas

Etninės kultūros procesas glaudžiai susijęs su Etninės kultūros valstybinės globos uždaviniais, kurie yra tokie: 1) garantuoti etninės kultūros paveldo išsaugojimą bei gyvosios tradicijos tęstinumą; 2) laiduoti Lietuvos etnografinių regionų tradicijų savitumo išlaikymą, pažinimą, fiksavimą bei perteikimą; 3) suformuoti ir įteisinti etninės kultūros valstybinę globą įtvirtinančių institucijų bei joms pavaldžių etninės kultūros įstaigų ar padalinių sistemą; 4) užtikrinti galimybę visiems visuomenės nariams giliau pažinti etninę kultūrą, jos reiškinių įvairovę, laiduoti archyvinės etninės kultūros medžiagos prieinamumą; 5) plėtoti visų etninės kultūros šakų mokslinius tyrinėjimus; 6) ugdyti brandžios tautinės savimonės asmenybę, integruojant etninę kultūrą į švietimo sistemą; 7) puoselėti natūralioje aplinkoje gyvuojančios etninės kultūros raišką; 8) ugdyti kalbos etninį savitumą, užtikrinti tarmių ir etninių vietovardžių išlikimą; 9) remti etninę kultūrą populiarinančius renginius; 10) sudaryti sąlygas etninės kultūros subjektų (kūrėjų ir atlikėjų) meistriškumui tobulinti; 12) garantuoti etninės kultūros propagavimą per visuomenės informavimo priemones ir kompiuterių tinklus, remti lietuvių etninės kultūros sklaidą pasaulyje bei skatinti kitų pasaulio tautų kultūros pažinimą; 13) sudaryti sąlygas, mažinančias tautos kultūrai žalingos masinės kultūros įtaką; 14) remti užsienyje gyvenančių lietuvių etninę kultūrą, rūpintis jų tautinio tapatumo išsaugojimu, kultūriniu bendradarbiavimu su tautiečiais Lietuvoje; 15) teikti valstybės paramą lietuvių etninės kultūros paveldui, išlikusiam lietuvių etninėse žemėse, apsaugoti.

Taigi, etninės kultūros procesą lemia visuomenės ir valstybės siekis garantuoti Lietuvos etnografinių regionų tradicijų savitumo ir gyvosios tradicijos išsaugojimą, išlaikymą bei tęstinumą; užtikrinti etninės kultūros reiškinių įvairovę bei tolygią plėtrą, taip pat pažinimą, fiksavimą, perteikimą ir prieinamumą. Todėl etninės kultūros procese plėtojamos tradicijos, kurias puoselėja meninės, kūrybinės, kultūrinės veiklos, taip pat edukaciniai renginiai, mokslinė įpaveldinimo veikla, muzeologiniai-kultūrologiniai tyrimai bei visokeriopa etninės kultūros reiškinių tyrimų sklaida. Prioritetinis dėmesys turėtų būti teikiamas natūralioje aplinkoje gyvuojančios etninės kultūros reiškinių puoselėjimui. Etninės kultūros procesai gali būti trumpalaikiai, proginiai (iki vienos dienos), ilgesni (nuo vienos iki kelių savaitių), ilgalaikiai (iki metų) ir tęstiniai (daugiamečiai). Jų apimtis gali būti nuo individualios iki bendruomeninės ir net masinės veiklos, geografinė aprėptis gali būti nuo vietovės iki regiono ir visos šalies. Etninės kultūros raiškos mastas reikšmingai lemia etninės kultūros proceso būklę, jos gyvybingumą, raidą, plėtrą arba nuosmukį.

Etninės kultūros renginių, jų dalyvių ir produktų gausos dinamika akivaizdžiai liudija proceso sėkmingumą. Kita vertus, kitas itin svarbus dėmuo reikalingas, stebint ir vertinant etninės kultūros procesą, – kultūros politikos šioje kultūros srityje prioritetų (autentiškos tradicijos išsaugojimo, turinio, kokybės, dalyvių amžiaus, tolygios tarpsritinės ir regioninės plėtros, tarpinstitucinio bendradarbiavimo ar tarptautiškumo) įgyvendinimo efektyvumas. Kitas specifinis etninei kultūrai stebėsenos įrankis – tarptautinių renginių kiekio, renginių dalyvių skaičiaus, produktų kiekio santykio su

poreikiu, paklausa ir tradicijos išsaugojimu optimalumo kriterijus. Mat perdėm išaugusios masinės apimties ir gausos etninės kultūros renginiai gali pradėti prieštarauti autentiškumo dvasiai bei tvarios plėtros kriterijams.

Etninės kultūros srities veiklų apibrėžimas

Etninės kultūros srities veiklos meniniame kūrybiniame bare; kultūrinio / paprotinio bendravimo, renginių ir švenčių; edukacija (meistriškumo dirbtuvės; paskaitos; konferencijos; trumpalaikiai kursai ir demonstracijos) ir tiriamoji / ekspedicijų (pavienių asmenų bei klubų ir ansamblių bei NVO, biudžetinių institucijų – kultūros centrų, institutų), sklaidos (publikacijų) veikla gali būti skirstomos į:

- 1) folkloro ir tautiškos muzikos vokalinė, muzikinė ir choreografinė veikla;
- 2) tautodailininkų, dailiųjų amatininkų veikla; tautodailės ir liaudies dailės renginiai;
- 3) etnodizaino amatininkų veikla;
- 4) kulinarinio paveldo amatininkų veikla;
- 5) etnomedicinos ir sveikatingumo tradicijų puoselėjimo veikla;
- 6) etnoarchitektūros veikla, kraštovaizdžio formavimo veikla;
- 7) etninės kultūros srities nevyriausybinų organizacijų / bendruomenių plėtros veikla;
- 8) etninės kultūros faktų ir reiškinių kaupimo, rinkimo, įpaveldinimo, archyvų plėtros, muzeologinė veikla (liaudies dailės ir etninės kultūros parodos ir ekspozicijos);
- 9) etninės kultūros materialiojo paveldo globa, restauravimas, pritaikymas bendruomenių poreikiams.
- 10) etninės kultūros moksliniai kultūrologiniai-menotyriminiai, lingvistiniai tyrimai ir jų publikacijos;
- 11) etninės kultūros tematikos publikacijos;
- 12) etninės kultūros edukacija.

Etninės kultūros srities veiklomis kuriamų produktų apibrėžimas

Etninės kultūros veiklomis kuriami šie kultūros produktai:

- 1) Folkloro ir tautiškos muzikos vokalinėje, muzikinėje ir choreografinėje veikloje kuriami produktai: koncertai, festivaliai, konkursai, šventės; edukacinės meistriškumo dirbtuvės / stovyklos ir repeticijų ciklai, paskaitos, konferencijos, trumpalaikiai kursai ir demonstracijos; tiriamoji veikla bei folkloro ir choreologijos ekspedicijos, audiovizualinė produkcija, audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, brošiūrų leidyba, periodika ir straipsniai periodikoje.
- 2) Tautodailininkų, dailiųjų amatininkų veikloje sukuriama produktai: parodos; konkursai; mugės; vaizduojamosios tautodailės, dailiųjų amatų ir paprotinės tautodailės parodų, kolekcijų sukūrimo kūrybinės stovyklos; viešųjų erdvių meninio įrengimo (medžio drožybos objektų grupių, ansamblių, parkų) kūrybinės stovyklos; edukacinės meistriškumo dirbtuvės / stovyklos ir užsiėmimų ciklai; paskaitos; konferencijos, trumpalaikiai kursai ir demonstracijos; tiriamoji veikla bei muzeologinės ekspedicijos, foto- ir audiovizualinis tautodailės procesų fiksavimas ir dokumentinė-kūrybinė produkcija, foto- ir audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, katalogų ir brošiūrų leidyba, periodika ir straipsniai periodikoje.
- 3) Etnodizaino amatininkų ir kitų tautinio paveldo amatininkų veikloje sukuriama produktai: mugėse ir kt. prekybos vietose realizuojami artefaktai, meistriškumo dirbtuvės ir kursai bei demonstracijos; paskaitos, konferencijos; tiriamoji veikla bei muzeologinės ekspedicijos, foto- ir audiovizualinė produkcija, foto- ir audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, katalogų ir brošiūrų leidyba, periodika ir straipsniai periodikoje.
- 4) Kulinarinio paveldo amatininkų veiklos produktai: mugėse realizuojami artefaktai, meistriškumo dirbtuvės ir kursai bei demonstracijos; paskaitos, konferencijos; tiriamoji veikla bei muzeologinės ekspedicijos, foto- ir audiovizualinė produkcija, foto- ir audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, brošiūrų leidyba, straipsniai periodikoje.
- 5) Etnomedicinos ir sveikatingumo tradicijų puoselėjimo veiklos produktai: gamtos gėrybių ir sveikatingumo srities gaminiai, realizuojami mugėse, kituose renginiuose; etnomedicinos ir etnosveikatingumo stovyklos, edukacijos, paskaitos, konferencijos, tiriamosios ir etnografinės ekspedicijos ir jose surinkti duomenys, foto- ir audiovizualinė produkcija, foto- ir audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, brošiūrų leidyba, straipsniai periodikoje.
- 6) Etnoarchitektūros veiklos, kraštovaizdžio formavimo veiklos produktai: etnoarchitektūros statiniai; kraštovaizdžio dariniai; meistriškumo kursai; paskaitos, konferencijos; tiriamoji veikla bei muzeologinės ekspedicijos, foto- ir

audiovizualinė produkcija, foto- ir audiovizualinių archyvų plėtra, knygų ir albumų, katalogų ir brošiūrų leidyba, straipsniai periodikoje, etnokultūrinės pakraipos kraštovaizdžio pažinimo ekskursijos.

Etninės kultūros srities nevyriausybinų organizacijų / bendruomenių plėtros produktai: organizacijų kultūriniai renginiai, kvalifikacijos kėlimo kursai, stovyklos, konferencijos, dalyvio tarptautinėse organizacijose mokesčiai, organizacijų / bendruomenių veiklą populiarinanti, informuojanti leidyba.

Etninės kultūros srities Proceso aprašymas kultūros ir meno kontekste

Etninės kultūros procesas yra sudedamoji šalies kultūros ir meno procesų dalis. Etninės kultūros srities proceso plėtra užtikrina kultūros ir meno reiškinių įvairovę, ji itin glaudžiai susijusi su vietovės tapatybės, kultūrinės tradicijos, savito gyvenimo būdo išlikimo, išsaugojimo nuostata. Etninė kultūra, skirtingai nuo profesionaliosios kultūros, labiau siejama su kultūrine komunikacija, kūrybine raiška ir saviraiška, paremta vietos kultūros kodais, tradicinės kultūros kanonais, istoriškumo, archajiškumo, pirmapradiškumo, prigimtiškumo paradigmomis. Meniniai etninės kultūros procesai vertintini pasitelkiant ne tik profesionaliosios menotyros vertinimo kriterijus, bet ir specifines etnologijos, etnomuzikologijos, folkloristikos nuostatas ir žinias. Be to, vertinant etninės kultūros srities procesą netaikytini progresyvumo, inovatyvumo (naujoviško išradingumo) kriterijai. Tačiau specifiškai jam taikytini socialumo (įvairesnių visuomenės sluoksnių atstovų didesnio masto įtraukties į kultūros reiškinius) ir tarpdalykiškumo kriterijai. Itin specifiškas etninėje kultūroje tarptautiškumo aspektas: skirtingai nuo profesionaliosios kultūros reiškinių tarptautinio kontekstualumo, etninė kultūra kaip tarptautinis reiškinys labiau sietina su globalaus kaimo paradigma ir gyvuoja tarptautinių etninės kultūros (daugiausia folkloro, etnochoreografijos arba etninės muzikos) festivalių pavidalu, kurie turi daugiau reprezentacinę, propagavimo ir sklaidos paskirtį, kultūrinės raiškos įvairovės užtikrinimo dimensiją nei tradicijos išsaugojimo tikslą.

Etninės kultūros srities Proceso aprašymas socialiniuose, politiniuose, ekonominiuose kontekstuose

a) Etninės kultūros srities Proceso aprašymas socialiniuose kontekstuose

Kadangi etninė kultūra glaudžiai susijusi su kasdienybės kultūra, visuomenės gyvenimo būdu, papročiais, patys stipriausi yra tie etninės kultūros reiškiniai, kurie turi galias šimtmetes, daugelio kartų puoselėtas vietines bendruomenių tradicijas. Todėl projektinis etninės kultūros reiškinų rėmimas, kurį gali lemti sėkmė arba net atsitiktinumai, o tai yra būdinga profesionaliosios kultūros rėmimo schemoms, etninei kultūrai yra pavojingas, nes vienkartiniai reiškiniai yra visiškai nebūdingi etninės kultūros prigimčiai. Todėl, remiantis etninės kultūros socialumo principu, jos ryšiu su visuomenės paprotiniu gyvenimo būdu, kuriam būdingas kalendorinis cikliškumas, etninės kultūros proceso prioritetiniais požymiais turėtų būti tęstinumo, cikliškumo, kartotės, ištakų ilgalaikiškumo, išliekamosios vertės ir vietiškumo bei įvietinimo principai.

b) Etninės kultūros srities Procesas politiniuose kontekstuose

Etninės kultūros procesą iš dalies reglamentuoja ir juo rūpinasi valstybė, tiesiogiai deklaruodama jo globą *Valstybiniame etninės kultūros pagrindų įstatyme, Dainų švenčių įstatyme, Nematerialiojo paveldo registro įstatyme* ir kituose. Valstybė savo rūpestį šia sritimi deklaravo ir ratifikuodama tarptautinės teisės dokumentus – *UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos apsaugos konvenciją* bei *UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją*.

UNESCO Konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo (2005 m.) visų pirma skatina kultūros raiškos formų (meno, kultūros reiškinių) plėtotę ir kaip pagrindines taikymo sritis nurodo: kultūros politiką, kultūros žiniasklaidą, skaitmenines technologijas kultūros srityje, kultūros pilietinę visuomenę, menininkų ir kultūros profesionalų mobilumą, kultūros prekių ir paslaugų sklaidą, tarptautinį ir plėtrą skatinantį bendradarbiavimą, darnią plėtrą ir kt. Ši konvencija pabrėžia „tradicinių žinių kaip nematerialinės ir materialinės gerovės šaltinio, ypač vietinių tautų žinių sistemų, svarbą, jų teigiamą poveikį darniam vystymuisi bei poreikį jas tinkamai apsaugoti ir skatinti“; pripažįsta „būtinybę imtis priemonių, siekiant apsaugoti kultūros raiškos įvairovę, įskaitant jos turinį, ypač tais atvejais, kai kultūros raiškai gali grėsti išnykimas arba smarkūs neigiami pokyčiai“; bei tai, kad „kultūros raiškos įvairovė, įskaitant tradicinę kultūros raišką, yra svarbus veiksnys, asmenims ir tautoms suteikiantis galimybę reikšti mintis ir vertybes bei dalytis jomis su kitais“; atsižvelgia „į kultūros gyvybingumo, pasireiškiančio savo tradicinių kultūros raiškos formų kūrimo, skleidimo ir platinimo laisve bei galimybe naudotis šiomis formomis, siekiant užtikrinti savo pačių vystymąsi, svarbą visiems žmonėms“; konvencija pabrėžia, kad „kultūros įvairovė“ – tai kultūros raiškos formos, perduodamos grupių ir visuomenės viduje; kultūros įvairovė pasireiškia raiškos formomis, kuriomis per įvairias raiškos priemones išreiškiamas, turtinamas ir perduodamas žmonijos kultūros paveldas, taip pat įvairiais kultūros raiškos formų meninio kūrimo, gamybos, sklaidos, platinimo bei naudojimosi būdais, nesvarbu, kokios priemonės ir technologijos būtų naudojamos. Konvencija nurodo, kad šalys narės, rengdamos švietimo, mokymo ir mainų programas kultūros industrijų srityje, siekia skatinti kūrybiškumą ir stiprinti kultūrinių prekių gamybos galimybes. Šių priemonių taikymas neturi neišvengiamai veikti tradicinių kūrybos formų.

Etninė kultūra (ar jos atskiros sritys) įvairiai reprezentuojama šalies muziejuose. Tačiau iki šiol nėra įkurtas šiuolaikinės tautodailės muziejus ar įrengta pastovi šiuolaikinės tautodailės raiškos ekspozicija. Kita vertus, iškiliausiais tautodailininkų bendruomenės nariais valstybė rūpinasi įgyvendindama *Meno kūrėjo ir meno kūrėjų statuso įstatymą*. Visų posričių etninės kultūros puoselėtojai gali būti įvertinami Nacionaline J. Basanavičiaus premija. Folkloro ir tautodailės sritims įkurtos valstybinės konkursinės „Aukso paukštės“ ir „Aukso vainiko“ nominacijos. Tačiau, nepaisant akivaizdaus specifinio požiūrio į etninę kultūrą daugelyje šalies įstatymų, pagrindiniai etninės kultūros finansavimą lemiantys įstatymai – *Lietuvos kultūros tarybos įstatymas* ir *Kultūros rėmimo fondo įstatymas* – negarantuoja nei tolygaus rūpesčio visomis etninės kultūros sritimis, nei tolygios šios srities plėtos regioniniu požiūriu: nenumatyta etninės kultūros srities visos problematikos atstovavimas nei LKT Taryboje, nei ekspertų parinkimo sandaroje. Pastaroji galėtų turėti

srities posričius (muzikos, dailės, gyvenimo būdo ir kt.), atitinkančius skirtingas paraiškų teikimo ir vertinimo bei projektų rezultatų vertinimo ir stebėsenos specifikas. Apgailestina, jog nematerialaus kultūros paveldo paveldosauga iš esmės nėra dėstoma šalies aukštosiose mokyklose arba dėstoma labai paviršutiniškai, nesuteikiant studentams galimybės įgyti praktinių žinių dalyvaujant etnografinėse ekspedicijose, rengiant festivalius, koncertus, parodas, stovyklas, vadovaujant ansambliams ir pan. Todėl nepalyginamai geresnėmis kompetencijomis vis dar išsiskiria ne jauni paveldosaugos „specialistai“, o kiti šios srities profesionalūs praktikai ir mokslininkai tyrėjai. Pagirtina, kad šiais metais KM buvo įkurta nematerialiojo paveldo viceministro pareigybė, skirta kuruoti ir etninei kultūrai. Nors nematerialaus kultūros paveldo konvencija ypač pabrėžia gyvų žmonių ir bendruomenių mentaliteto bei raiškos užtikrinimo reikšmę puoselėjant šią sritį, kultūros politikos finansinio įgyvendinimo dokumentuose ir rezultatuose, priešingai, matome, kad didžiausias dėmesys teikiamas ne paveldo (o kartu ir etninės kultūros) bendruomenėms, jų ugdymui ir raiškos palaikymui, siekiant užtikrinti produktų kūrimo tradicijos tęstinumą, o kultūros produktų tyrimui, įpaveldinimui ir sklaidai.

Etninės kultūros paveldo bendruomenių ir organizacijų, institucijų veikla neretai glaudžiai susijusi su demokratijos ir pilietiškumo plėtra.

c) Etninės kultūros srities Proceso aprašymas ekonominiuose kontekstuose

Ekonomikos kontekste etninė kultūra gali būti labai reikšmingas, padedantis kurti regioninio patrauklumo įvaizdį smulkiojo verslo reiškinys, susijęs su namų ūkių bei vietos bendruomenių ar savivaldos ekonomika. Etninė kultūra susijusi su etnokultūrinės pramonės (industrijos) plėtra: šventės, muziejai, amatų ir kultūros centrų veikla, leidyba, maitinimas, turizmas.

Panašus požiūris į etninės kultūros plėtrą, turinčią teigiamą poveikį ekonomikos augimui, taikomas Vakarų Europos kultūros fondų programose. Antai Britų tarybos Kultūros apsaugos fondas, remdamas kultūros projektus, drauge siekia ir sustiprinti vietovės, kurioje jis įgyvendinamas, ekonomikos diversifikaciją bei augimą. Jis remia bendruomenių siekius populiarinti tradicinius amatus ir paveldą regione. Jo programos remia amatų sektorių ir kultūros paveldu grįstus dizaino procesus, kad sustiprėtų socialinė įtrauktis ir ekonominė plėtra. Kurdami aukštesnės kokybės gaminius vietiniai amatininkai įgyja didesnę pripažinimą, gauna didesnę atlygį, o tai kelia jų savivertės pojūtį. (<https://www.britishcouncil.org/arts/culture-development/cultural-protection-fund/apply/eligibility>).

Europos Taryba, puoselėdama vietovių ekonomikos augimą per kultūrinį turizmą remia Europos kultūros kelių programas (nuo 1987 m.), administruojamas Europos kelių instituto (1998 m.) (<https://www.coe.int/en/web/cultural-routes>). Europos Taryba, bendradarbiauja ir su Europos Komisija. Tokiu būdu plėtojamoms programoms (pavyzdžiui, Europos kryžkelių programa), kurios remia festivalius, atmintinius metus, tradicinius renginius ir kultūros kelius. Kultūros keliai rodo dideles galimybes ekonomikos augimui, bendradarbiavimo tinklų ir klasterių plėtrai bei tarpkultūriniam Europos vertybių dialogui.

Europos Tarybos tinklo konvencija dėl kultūros paveldo vertės visuomenei (Faro konvencija, 2005 m.) (<https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/05/tekstas.pdf>). Šalys narės, siekdamos visapusiškai panaudoti kultūros paveldo potencialą kaip tvarios ekonominės plėtros veiksnį, įsipareigoja puoselėti ekonominę ir socialinę aplinką, skatinančią dalyvauti su kultūros paveldu susijusioje veikloje; atsižvelgti į kultūros paveldo ypatingą pobūdį ir interesus formuodamos ekonomikos politiką ir užtikinti, kad tokia politika gintų kultūros paveldo vientisumą nekeldama pavojaus jo esminėms vertybėms. Nurodoma skatinti nevyriausybinės organizacijas, kurios rūpinasi paveldo išsaugojimu, veikti viešojo intereso naudai.

ES Tarybos kultūros ir kultūros paveldo komisijos patvirtintos „Europos paveldo strategijos XXI a.“ (2017 m.) (<https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/strategy-21>) rekomendacijos skirtos padėti įveikti problemas, pasitelkiant interdisciplininio ir įtraukiančio pobūdžio veiklas, skatinančias visuomenės dalyvavimą, gerą valdymą, regioninę ir ekonominę raidą, žinias ir edukaciją. Strategija pateikia rekomendacijas. Kalbėdama apie teritorinę ir ekonomikos plėtrą ji kreipia dėmesį į sąryšį tarp kultūros paveldo ir aplinkos erdvės, ekonomiką ir vietinį, regioninį valdymą, atitinkantį tvarios plėtros principus. Remiamas kultūrinis paveldas kaip priemonė pritraukti investicijas; paveldo sektorius remiamas kaip priemonė sukurti naujų darbo vietų ir verslo galimybių; paskatinti naujovišką paveldo ir tradicinės žinijos bei praktikų panaudojimą ir pritaikymą nūdienoje; užtikrinti, kad būtų atsižvelgiama į paveldą planuojant erdvių plėtrą, aplinkos ir energetikos politiką; atsižvelgti į paveldą tvaraus turizmo plėtros politikoje; saugoti, restauruoti ir plėtoti paveldą panaudojant naujas technologijas; panaudoti kultūros paveldą siekiant suteikti regionui išskirtinių bruožų ir darant jį patrauklesnį bei geriau žinomą; plėtoti naujus valdymo modelius, kurie užtikrintų paveldui naudą iš jo sukuriamų gretutinių padarinių ekonomikai.

Etninės kultūros srities Proceso aprašymas kituose su etninės kultūros sritimi susijusiuose kontekstuose

Etninės kultūros veiklos ir vyksmas yra tiesiogiai susiję ne tik su aukštąja kultūra, bet ir su kasdienybės kultūra, visuomenės šeimos, kalendoriniais ir visuomenės, tautos papročiais. Etninė kultūra yra integrali daugelio visuomenės ir ekonomikos gyvenimo sričių dalis (neretai nepelnytai nepastebima). Todėl galima teigti, jog ji turi tiesioginį arba netiesioginį poveikį kultūrinės pramonės, ekonomikos, sveikos gyvensenos ir specifinės laimės ekonomikos plėtrai, taip pat kultūrinei diplomatijai, ugdančiai toleranciją ir tiesiančiai draugystės tiltus tarp kultūrų, tautų, tautinių grupių, valstybių.

Kadangi etninė kultūra itin menkai įtraukta į valstybės edukacijos procesą, etninės kultūros projektų įgyvendinimas iškyla kaip itin aktuali edukacijos sistemos alternatyva.

Etninės kultūros procese taip pat dalyvauja ir veiklos, tiesiogiai susijusios su komercija. Tokio pobūdžio ekonominė veikla LKT projektų rėmimo schemoje turėtų būti remiama tik tada, jeigu turi ir itin stiprų meninį, kultūrinį, informacinį-intelektualinį bei edukacinį, sveikos gyvensenos skatinimo aspektą.

Etnoarchitektūros ir kraštovarkos veiklos yra tiesiogiai susijusios su materialiojo paveldo paveldosaugos problematika.

Etninės kultūros paveldo bendruomenių ir organizacijų, institucijų veikla glaudžiai susijusi su visuomenės sociokultūrine plėtra.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projektų nusakymas profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Etninė kultūra turi daug sąlyčio taškų su profesionaliąja kūryba, kultūra.

Šiuolaikinė etninė kultūra pasitelkia gausybę profesionaliosios kultūros elementų. Tai sceninė bei koncertinė ir parodinė veikla, tekstinė bei audiovizualinė sklaida ir analizė, įmuziejimo, įpaveldinimo, archyvavimo reiškiniai.

Nemažai etninės kultūros reiškinų gyvuoja prisidedant profesionaliosios kultūros atstovams – konsultuojant tautodailės medžio drožybos ansamblius, vertinant tautodailės parodas, – konkursuose neretai dalyvauja profesionalūs dailininkai, dailėtyrininkai, architektai; rengiant folkloro festivalius pasitelkiami profesionalūs režisieriai, muzikologai ir etnomuzikologai. Vadinasi, šiuolaikinės etninės kultūros plėtra nėra griežtai nulemta vien siauros etnokultūrinės specializacijos kūrėjų ir ekspertų sudėties. Dauguma atvejų profesionaliosios kultūros atstovų dalyvavimas etninės kultūros procese suteikia aukštesnę meninę bei kultūrinę vertę ir kokybę.

Neretai etninės kultūros reiškinų perdava vyksta profesionaliosios kultūros ir etninės kultūros sritis išmanančių profesionalių edukologų, ekspertų, profesionalių menininkų, kūrėjų, mokslininkų dėka (pvz., liaudies tapybos tradicija nemaža dalimi gyvuoja profesionalaus tapytojo R. Bičiūno studijos dėka; tekstilės tradicijos gyvybingumui daug nusipelnė savo ekspertinėmis konsultacijomis tekstilininkai J. Balčikonis, G. Puodžiukaitytė, dailėtyrininkė T. Jurkuvienė ir kt.; keramikos – dailininkai G. Jacėnaitė, J. Adomonis; įvairioms tautodailės sritims reikšminga buvo ir daugelio kitų menininkų parama – V. Ciplijausko, A. Stasiulevičiaus, V. Valiaus. Skulptūros ir keramikos sričiai reikšmingas buvo etnologo Juozo Kudirkos dėmesys, daugelio tautodailės parodų ir procesų katalogizavimą plėtojo dailėtyrininkė Alė Počiulpaitytė. Profesionaliosios ir liaudies dailės ryšio ir sąveikos procesus bene išsamiausiai nagrinėjo dailėtyrininkas Vytenis Rimkus.

Folkloro reiškinų (jo tradicijos tęsimo ansamblių, jų koncertų, folkloro festivalių, folkloro ekspedicijų) gyvybingumui itin svarbi muzikologijos ir etnomuzikologijos menotyrininkų tiriamoji, meninė ir vadybinė veikla (Zita Kelmickaitė, Burkšaitienė, Daiva Vyčinienė, Dalia Urbanavičienė, Evaldas Vyčinas, Gaila Kirdienė, Rimantas Astrauskas ir kt.).

Kita vertus, etnokultūrinės tematikos meno kūriniai ir kultūros renginiai, kurių dalyvių daugumą sudaro profesionaliosios kultūros atstovai, – nors jų turinys grįstas šiuolaikiška etninės kultūros elementų transformacija, kuri sieja šiuolaikinio meno bei tradicinės etninės kultūros vertybes, estetinius idealus, – vis dėlto laikytini profesionaliojo meno (pvz., ansamblių „Kamanių šilelis“, „Skylė“ projektai) reiškiniais etnokultūrine tematika.

Profesionaliosios kultūros atstovų drauge su etninės kultūros kūrėjais atliekamoms etninės kultūros meno modernizacijoms ir interpretacijoms turėtų būti skiriamas palaikantis dėmesys, bet jokių būdu nenustelbiantis svarbiausių autentiškai tradicijai puoselėti skirtų projektų. Kita vertus, tokie etninei kultūrai artimi projektai, kuriuose dalyvauja ir garsūs profesionaliosios kultūros menininkai, ir etninės kultūros arba net mėgėjų kūrybos atstovai, turėtų būti vertinami kaip etninės kultūros reiškinys su kitų sričių kūrybos elementais (pvz., Vilniaus rudens lygiadienio šiaudinių ugnies skulptūrų šventės tradicija, kurios pradžia sietina su etninės kultūros vadybininkės Eglės Plioplienės iniciatyvomis; ji pritraukė šio žanro kūrinius kurti žymius Lietuvos skulptorius – K. Musteikį, A. Ališanką, K. Venslovą, M. Grušą, Gediminą Piekurą ir kt.). Lietuvoje ugnies skulptūrų, šiaudų instaliacijų ir folkloro atlikimo jungtinis reiškinys paplito ir į pamarį bei kitas vietas ir turėtų būti suvokiamas kaip šiuolaikiškai interpretuotas tarpdalykinis etninės arba regionų kultūros ir profesionaliojo meno jungties reiškinys.

Etninės kultūros projektais laikytini ir tokie sumanymai, kuriuose greta profesionaliosios kultūros, mėgėjų ar popkultūros reiškinų plėtojama folklorinė tradicija ir prisideda daug etninės kultūros lauko dalyvių.

Aukštesniais balais turėtų būti vertinami vien folklorinės, etninės kultūros puoselėjimo renginiai.

Aukščiausios kategorijos reiškiniais laikytini autentišką tradiciją puoselėjantys projektai, kuriuose vyrauja kvalifikuoti etninės kultūros specialistai bei dalyviai.

Reikia atkreipti dėmesį, kad etnoarchitektūra ir kraštovaizdžio formavimas labiau sietini su profesionaliosios kūrybos puoselėtojų veikla, tačiau ji palaikytina dėl etninės kultūros vertybių puoselėjimo.

Muzeologinė veikla neretai iškyla kaip profesionaliosios kultūros reiškinys etninės kultūros srityje.

Panaši tradicinės kultūros ir profesionalios kultūros sąveikos paradigma pastebima ir Vakarų Europos kultūros rėmimo sistemoje. Antai Britų tarybos Kultūros apsaugos fondas, remdamas kultūros projektus, per regionines programas, skirtas Rytų Azijos šalims, siekia užmegzti ryšius tarp vietinių amatininkų ir tarptautinių dizainerių, kurie turi įkvėpti amatininkus vertinti ir puoselėti savo vietines kultūros vertybes ir tapatybes (<https://www.britishcouncil.org/arts/culture-development/cultural-protection-fund/apply/eligibility>).

ES Tarybos kultūros ir kultūros paveldo komisijos patvirtintoje „Europos paveldo strategijoje XXI a.“ žinių ir švietimo baras yra sutelktas į glaudesnį paveldo ir bendrųjų žinių santykį. Strategija pateikia rekomendacijas, kaip abipusiškai užtikrinti optimalų neprofesionalių dalyvių ir profesionalų iš kitų sektorių mokymą, susijusį su paveldu.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projektų nusakymas mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Etninė kultūra mėgėjų kūryboje labiausiai sietina su Dainų švente, kurioje dauguma atlikėjų vadinami mėgėjais (*Lietuvos Respublikos dainų švenčių įstatymas*). Šventėje greta profesionalių atlikėjų ir grupių bei etninės kultūros subjektų dalyvauja ir kitokio pobūdžio mėgėjiški profesionalaus, istorinio meno kolektyvai (chorai, stilizuotų dainų ir šokių ansambliai). Kita vertus, savamoksliai arba nepriklausomi etninę kultūrą puoselėjantys subjektai bei bendruomenės, organizacijos šios šventės ir ją lydinių renginių kontekste vadinami mėgėjais.

Etninės kultūros skirtį nuo mėgėjų kūrybos labiausiai linkstama nubrėžti pastarosios sąsajų su autentiška etninės kultūros tradicija trūkumu ir perdėtu dėmesiu autorinei kūrybai.

Specifiniai kriterijai taikomi tautodailei, nes čia autorinė kūryba akivaizdžiai deklaruojama, – tautodailės skirtumą nuo mėgėjų kūrybos rodo pastarajai būdingas kitokių savybių kompleksas: rėmimasis profesionaliosios dailės istoriniais stiliais ir universalia tematika, vaizdinių semantika bei atlikimo technikomis ir formomis, nesusijusiomis su etnokultūrine tradicija. Tuo tarpu tautodailės kūrinių tematikai, vaizdinių semantikai ir artefaktų formai bei technikoms būdingas stiprus ryšys su vietine tradicija, etninės kultūros pasaulėžiūra ir pasaulėjauta.

Etninėje kultūroje, kaip ir profesionaliojoje kultūroje, egzistuoja mėgėjiškumo lygmuo, siejamas su pirmine meninių gebėjimų pakopa kelyje į profesionalumą. Todėl etninės kultūros srities bendros veiklos su mėgėjų kūrybos sritimi skatintinos, kad vyktų platesnė etninės kultūros sklaida ir mėgėjų ugdymas etninei kultūrai.

Tačiau menko kultūrinio lygmens veiklos, kuriose vyrauja mėgėjiškumo pradas, stokoja etnoeducacinio profesionalumo. Tada mėgėjai neugdomi tobulėti ir suprasti etninės kultūros specifiką, kanonus ir vertybių visumą. O tai gali dezorientuoti tiek dalyvius, tiek žiurovus. Tokio pobūdžio mėgėjų kūrybos projektai neturėtų būti skatinami, todėl siūlau juos vertinti minusiniais balais. Kita vertus, tokie projektai, kuriuose etninės kultūros veiklos, dalyviai ir vadovai sudaro mažiau nei pusę projekto veiklų, kompetencijos ir turinio apimtį, turėtų būti vertinami ne kaip etninės kultūros, bet kaip mėgėjų meno projektai.

Etninės kultūros sričiai neabejotinai priskirtini autentiški vietiniai kaimo etnografiniai folkloro ansambliai. Etnokultūriniais folkloro ansambliais laikytinos ir kitos folkloro grupės, laimėjusios „Aukso paukštės“ nominaciją. Etnokultūriniais ir drauge mėgėjiškais gali būti laikomi visi kiti folkloro ansambliai. Stilizuoti „tautinės“ stilstikos ansambliai, atliekantys autorinę profesionalių ar populiarios kultūros srities kompozitorių kūrybą, priskirtini mėgėjų meno sričiai. Modernios stilizacijos muziką (pvz., folkroko) atliekantys ansambliai gali būti siejami su etninės kultūros, populiariosios kultūros, mėgėjų meno sritimis, o jeigu turi specialų muzikinį išsilavinimą ir užsiima apmokama koncertine veikla, – ir su profesionalaus meno sritimi.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projektų nusakymas kitais su etninės kultūra susijusiais aspektais

Daugelis etninės kultūros veiklų, skatindamos kultūrinę industriją (pvz., kultūrinį turizmą), turi tiesioginį arba netiesioginį poveikį kultūrinės pramonės, ekonomikos, sveikos gyvensenos ir specifinės laimės ekonomikos plėtrai, taip pat kultūrinei diplomatijai, ugdančiai toleranciją ir tiesiančiai draugystės tiltus tarp kultūrų, tautų, tautinių grupių, valstybių.

Kadangi etninė kultūra itin menkai įtraukta į valstybės edukacijos procesą, etninės kultūros projektai iškyla kaip itin aktuali ir perspektyvi edukacijos sistemos alternatyva.

Etninės kultūros veiklos ir produktai, tokie kaip etnodizainas ir kita tautinio paveldo amatininkų veikla (įskaitant kulinarinį paveldą, etnomediciną ir sveikatinimą), gali būti tiesiogiai susiję su komercine prekių ir paslaugų pardavimo veikla, kurią komerciniu aspektu remia Tautinio paveldo produktų institucija. Todėl šio pobūdžio veikla LKT projektų rėmimo schemoje turėtų būti remiama tik tada, jeigu turi itin stiprų ne tiek komercinį, kiek meninį, informacinį-intelektualinį ir etnoedukacinį aspektą.

Etnoarchitektūros ir kraštotvarkos veikos produktai drauge yra tiesiogiai susiję su materialiojo paveldo paveldosauga.

Etninės kultūros paveldo bendruomenių ir organizacijų, institucijų veikla ir jos produktai gali būti itin glaudžiai susijusi su visuomenės socialine ir bendrąja kultūrine bei demokratijos ir pilietiškumo plėtra.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto įvertinimas poveikio kitoms sritims (švietimui, socialinei aplinkai, sveikatos apsaugai, ekonomikai ir kt.) atžvilgiu

a) Etninės kultūros srities Procesas ir Projektai poveikio ekonomikai požiūriu

Ekonomikos srityje etninė kultūra itin reikšminga plėtojant turizmą, didinant vietovės patrauklumą turistams bei verslui, ji prisideda skatindama tautinio paveldo ir etninės kultūros amatų bei paslaugų plėtrą, tautodailės produktų kūrimą ir pardavimą, o kartu kuriamos specifinės darbo vietos ir skatinama regionų, vietovių ir bendruomenių ekonomika bei namų ūkių ekonomika. Etninė kultūra susijusi su etnokultūrinės pramonės (industrijos) plėtra: greta Dainų švenčių, kitų festivalių ir švenčių fenomeno (apimančio folkloro ir amatų renginius) paminėtina ir amatų centrų, tautodailės parodų, ilgalaikės išliekamosios vertės kūrinius teikiančių tautodailės kūrybinių stovyklų plėtra visoje šalyje. Kultūrinė industrija turtėja ir rodantis audiovizualinei produkcijai, knygoms bei periodikai. Ekonomikai reikšminga ir kai kurių aktyviausių etninės kultūros srities muziejų veikla (pvz., Lietuvos liaudies buities muziejaus, Arkliaus muziejaus). Ekonomikai svarbūs ir įvairių amatų mugių renginiai, iš kurių reikšmingiausia yra Kaziuko mugė. Kulinarinio paveldo srities plėtra prisideda prie maitinimo įstaigų ir turizmo pramonės ekonomikos.

b) Etninės kultūros srities Procesas ir Projektai poveikio socialinei aplinkai požiūriu

Etninėje kultūroje išskirtinai reikšmingos socialinės ir komunikacinės funkcijos, jos bendruomeniškumas. Todėl etninė kultūra reikšminga plėtojant socialinį solidarumą, bendruomeniškumą, kultūrinės ir tautinės tapatybės, demokratijos bei pilietiškumo nuostatas, pagarbą ir ryšį su vietovės bendruomenės kultūra ir jos šaknimis, savitomis, išskirtinėmis tradicijomis. Joje gausu ekologinės pasaulėžiūros elementų, kurie itin aktualūs plėtojant tvarios ekonomikos ir sveikos gyvensenos modelį. Etninė kultūra, jos papročiai ir bendruomenės švenčių tradicijos gali būti pasitelktos sprendžiant individų ar visuomenės grupių, imigrantų socializacijos uždavinius. Etninės kultūros ir jos menų prigimtis socialinė, įtraukianti ir dalyvaujanti. Jos poveikis ypač efektyvus vaikų kultūroje.

Etninė kultūra glaudžiai susijusi su paveldo bendruomenių reiškiniu, kurio vaidmenį itin pabrėžia Faro konvencija (Europos Tarybos kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija, 2005 m.), kurioje teigiama, kad būtent paveldo bendruomenės (vertinančios specifinius kultūros paveldą, kurį jie viešosios veiklos sąlygomis nori išlaikyti ir perduoti ateities kartoms) yra vienas reikšmingiausių paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo dėmenų. Europos Taryba Faro konvencijos veiksmų plane (2018 – 2019 m.) pirmenybę teikia gyventojų santykiui su kultūros paveldu; iškelia kultūros politikoje sąryšio su paveldo bendruomenėmis ir grupėmis svarbą; numato stiprinti visų vietos, regionų ir nacionalinio paveldo suinteresuotų puoselėtojų ryšius (<https://rm.coe.int/faro-convention-action-plan-handbook-2018-2019/168079029c>).

ES Tarybos kultūros ir kultūros paveldo komisijos „Europos paveldo strategija XXI a.“ pateikia tokias rekomendacijas: skatinti piliečius ir vietos valdžios institucijas įsitraukti į pelningą jų kasdienybės paveldo panaudojimą; didinti paveldo prieinamumą; naudoti paveldą taip, kad jis įtvirtintų ir perduotų pagrindines Europos ir jos visuomenių vertybes; skatinti ir vertinti piliečių dalyvavimo paveldo globoje praktiką ir procedūras; sukurti tinkamą sistemą, leidžiančią vietos valdžios institucijoms ir bendruomenėms imtis veiksmų jų paveldo ir jo tvarkymo labui; plėtoti ir skatinti dalyvavimo pavelde programų identifikavimą; skatinti vietos bendruomenių ir valdžios institucijų paveldo atkūrimo iniciatyvas; remti tarpkultūrinius projektus, kuriais siekiama puoselėti paveldą; palengvinti ir skatinti (valstybinę ir privačią) partnerystę remiant kultūros paveldo populiarinimo ir išsaugojimo projektus.

Etninė kultūra, pagrįsta kultūros archaizmo puoselėjimu, garantuoja visuomenės kūrybinės ir meninės raiškos formų įvairovę ir skatina kultūros savikomunikaciją, palaiko jos istorinį tęstinumą, skatina kūrybingumą ir lavina, plečia estetinės pasaulėjautos įvairialypumą; ugdo tarpkultūrinio ir tarpcivilizacinio dialogo gebėjimus, padeda tiesti tiltus tarp modernybės ir archajiškumo, miesto ir ekologinės ar kaimo kultūros, mūsų civilizacijos ir natūralios gamtos.

Meniniai etninės kultūros projektai skatina meninių ir kūrybinių šios srities reiškinų plėtrą. Kultūriniai projektai labiau skirti socialinėms reikmėms, jais puoselėjamos bendruomenių tradicijos, papročiai, visuomenės bendravimo ir bendrabūvio renginiai. Švietėjiški projektai skatina etninės kultūros pažinimą bei tradicijos perdavimą seminarų, konferencijų, simpoziumų, meistrystės dirbtuvių, stovyklų, specialių

kursų metu. Etninės kultūros kūrėjų ir jų organizacijų kūrybinės iniciatyvos skatina atskirų autorių kūrybos ir sklaidos plėtrą arba įvairių didesnio masto renginių įgyvendinimą (kūrybinių stovyklų, grupinių parodų, koncertų, festivalių, kitų sceninių renginių, konkursų, edukacinių stovyklų ir kitų renginių, taip pat visokeriopą tarpautinį bendradarbiavimą).

c) Etninės kultūros srities Procesas ir Projektai poveikio švietimui požiūriu

Etninės kultūros edukacijos išskirtinė savybė – patrauklumas ir demokratizmas, visuotinesnis prieinamumas, sąlyginai lengvesnis supratimas. Dėl socialumo etninė kultūra potencialiai stipriau nei kitos kultūros sritys gali būti įtraukiama į projektų šviečiamuosius aspektus, į formalaus ir neformalaus švietimo projektus. Etninės kultūros pažinimas, dalyvavimas joje skatina istorinį mąstymą ir požiūrį į kultūrą kaip ilgalaikį procesą. Etninės kultūros archajiška prigimtis kartais iškyla kaip alternatyva šiuolaikinei kultūrai, tokiu būdu skatindama antropologinį, platesnį, universalesnį, alternatyvų požiūrį į kultūrą apskritai. Tokiu būdu jos pažinimas gali tapti raktu ir atvertimi į kitų laikotarpių ir kitas pasaulio kultūras, plėsti akiratį ir padėti išaugti iš siauro bei arogantiško europocentrizmo ir akademizmo kultūroje ir mene. Lietuvoje etninė kultūra į įvairių pakopų švietimą integruota labai menkai, todėl čia slypi itin plačios plėtros perspektyvos. Etninės kultūros edukacinėms veikloms, deja, neretai būdingas paviršutinis demonstratyvumas, reprezentatyvumas siekiant greito, trumpalaikio efekto. Todėl trumpalaikės ir greitos edukacijos turėtų būti vertinamos tik kaip sudominimo, populiarinimo priemonė. Rezultatyvios edukacijos, turinčios akivaizdų tradicijos perdavimo poveikį, turėtų būti nevienadienės ir numatyti tobulėjimo bei augimo tęstinumą.

Ypač kritinė šiuo metu yra tautodailės edukavimo būklė švietimo sistemoje. Liaudies dailės ir šiuolaikinės tautodailės dalykai beveik nebedėstomi šalies aukštosiose mokyklose ir universitetuose, todėl menkėja studentijos žinios, supratingumas ir domėjimasis šia sritimi. Pavojus iškyla ir tolesnei tautodailės kokybės perspektyvai, nes dabartinė švietimo sistema yra visiškai nepalanki šią sritį išmanančių dailėtyrininkų ir etnologų ugdymui. Neugdomi tautodailės dailiųjų amatų žinovai, vaizduojamosios tautodailės, tautinio kostiumo kūrėjai ar tyrinėtojai. Akivaizdu, kad artimiausiu metu šalies muziejai pritrūks šios srities specialistų, o jų vietą užims šią sritį menkai išmanantys diletantai.

Nepalankios aplinkybės ir plėtoti etnomuzikologijos studijas – Lietuvos muzikos akademijoje panaikinta Etnomuzikologijos katedra, sumažintas kursų ir studentų skaičius. Vytauto Didžiojo universitete sunaikinta Etnologijos ir folkloristikos katedra, todėl kryptingos etninės kultūros srities menotyros studijos iš esmės nebevyksta.

Taigi, stebint etninės kultūros procesus, itin aktualu suprasti jų vaidmenį šalies švietimo sistemoje, jos segmentuose, struktūroje ir galiausiai rezultatuose. Kalbant apie projektus ir jų įgyvendinimą itin pageidautini būtų projektai, įtraukiantys į veiklas studentus ir moksleivius. Tačiau edukaciniai aspektai neturėtų tapti lemiami vertinant projektų bei sumanymų kokybę.

Žvelgiant tarptautiniu mastu akivaizdu, kad Lietuva ypač atsilieka nuo europinių etninės kultūros kaip paveldo reiškinių edukacijos standartų.

Antai ES Tarybos Kultūros ir kultūros paveldo komisijos patvirtintos „Europos paveldo strategijos XXI a.“ Žinių ir švietimo baras yra sutelktas į glaudesnį paveldo ir bendrų žinių santykį, apimančią sąmoningumo auginimą, mokymą ir mokslinius tyrimus. Strategija pateikia tokias rekomendacijas, susijusias su žinių ir edukacijos sritimi: veiksmingiau įtraukti paveldo edukaciją į mokyklų programas; įgyvendinti priemones, skatinančias jaunos žmones gyventi puoselėjant, praktikuojant paveldą; skatinti kūrybingumą patraukiant paveldo auditorijos dėmesį; užtikrinti optimalų neprofesionalių dalyvių ir profesionalų iš kitų sektorių mokymą, susijusį su paveldu; įvairinti paveldo specialistų mokymo programas; plėtoti duomenų bankus apie vietas ir tradicines medžiagas, metodus ir praktinę patirtį; užtikrinti, kad žinios ir įgūdžiai, įtraukti į paveldo mainus, būtų perduoti; garantuoti specialistų, dirbančių su išvardytu paveldu, įgūdžius; rengti studijų ir tyrimų programas, atspindinčias paveldo sektoriaus poreikius, ir dalijasi išvadamis; skatinti ir remti paveldo švietimo tinklų plėtrą; tyrinėti paveldą kaip žinių, įkvėpimo ir kūrybos šaltinį.

d) Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto įvertinimas poveikio sveikatos apsaugai požiūriu

Etninės kultūros reikšmė sveikatos apsaugai ir sveikatinimo procesams yra gerokai didesnė nei jos panaudojimo dabartinė praktika. Etninės kultūros žinios ir duomenys gali būti plačiai taikomi meno terapijoje, homeopatijoje, psichologijoje, sveikos gyvensenos, sporto ir kt. srityse. Vertinant proceso raidą svarbu nustatyti, koks yra šių sritį pasitelkiančių projektų kiekis, koks jų pobūdis, kokybė ir regioninė aprėptis; koks šių sritį puoselėjančių institucijų raidos mastas.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto duomenys ir duomenų šaltiniai

Etninės kultūros Proceso duomenys yra fragmentiški ir daliniai. Aktualūs duomenys dar menkesni.

Etninės kultūros srities duomenų bankai, archyvai fiksuojami LNK (Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvade), Lietuvos valstybiniuose ir privačiuose muziejuose, KPC Kultūros vertybių registre, LŽŪM Tautinio paveldo institucijoje, LTS, šalies bibliotekose, Vilniaus etninės kultūros centre, Kauno tautinės kultūros centre, Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centre, LLTI Tautosakos archyve, LII Etnologijos sk. rankraštyne.

Ekonominiai ir finansiniai duomenys fiksuojami Mokesčių inspekcijoje, Finansų ministerijoje, Kultūros ministerijoje, Žemės ūkio ministerijoje, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, Kultūros taryboje, taip pat Lietuvos statistikos departamente.

Etninės kultūros archyvinių duomenų, procesų, veiklų, jų kultūrinių aspektų stebėsenos ir analizės pagrindiniai plačiai prieinami duomenų šaltiniai yra šie:

- 1) Lietuvos nacionalinio kultūros centro tinklalapis (įstatymai, poįstatyminiai aktai, skelbimai, renginių anonsai, metinės visos šalies svarbiausių etninės kultūros ir mėgėjų meno renginių ataskaitos ir apžvalgos);
- 2) *Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvado* tinklalapis (LNKC svetainėje) (<http://savadas.lnkc.lt/apie.html>);
- 3) Etninės kultūros globos tarybos tinklalapis. Ekspertizės, metinės veiklos ataskaitos (aktualiausių problemų kėlimas ir sprendimų apžvalga);
- 4) Lietuvos tautodailininkų sąjungos tinklalapis, „Facebook“ paskyra bei „Tautodailės metraščio“ periodinės publikacijos (išsamiai atspindi tautodailės vyksmą Lietuvoje, renginius, reiškinius, aktualijas, problemas);
- 5) Lietuvių etninės kultūros draugijos tinklalapis (svarbiausių renginių anonsai, tam tikrų problemų ekspertizės; organizacijos padalinių pristatymas);
- 6) Žurnalas „Būdas“ (anksčiau „Liaudies kultūra“) (kai kurių renginių, įvykių ir procesų aptarimas);
- 7) Žurnalas „Alkas“ (kai kurių renginių, procesų apžvalgos ir aptarimai, renginių anonsai);
- 8) Kiti regioninės kultūros žurnalai – „Žemaičių žemė“, „Dainava“, „Suvalkietis“, „Žiemgala“ ir kt. (etninės kultūros renginių, vyksmo apžvalgos);
- 8) Šalies kultūros centrų tinklalapiai (renginių anonsai ir jų apžvalgos, vykdomų projektų apžvalgos);
- 9) Šalies savivaldybių tinklalapiai (renginių anonsai, pranešimai visuomenei ir kai kurių renginių apžvalgos);
- 10) Muziejų tinklalapiai (renginių anonsai, vykdomų projektų apžvalgos);
- 11) Šalies bibliotekų tinklalapiai (šviečiamųjų etninės kultūros renginių anonsai ir apžvalgos);
- 12) LŽŪM Tautinio paveldo institucijos tinklalapis (naujausios suvestinės apie sertifikuotus tautinio paveldo produktų gamintojus ir amatų centrus);
- 13) Vilniaus etninės kultūros centro tinklalapis (renginių anonsai ir kai kurių renginių nuotraukos);
- 14) Kauno tautinės kultūros centro tinklalapis (informacija apie aktualias tęstines etninės kultūros veiklų kryptis – ansambliai, edukacijos; renginių anonsai, renginių nuotraukos);
- 15) Klaipėdos miesto savivaldybės etnokultūros centro tinklalapis (informacija apie aktualias tęstines etninės kultūros veiklų kryptis – ansambliai, edukacijos, festivaliai, tyrimų archyvas; renginių anonsai, renginių nuotraukos, įvykusių festivalių programos ir kt.);

- 16) Nacionalinės reikšmės muziejų tinklalapiai: LNM, LDM, NMKČDM; Lietuvių liaudies buities muziejaus, Arklio muziejaus, kitų etninės kultūros vertybes saugančių regioninės ir vietinės aprėpties bei reikšmės muziejų tinklalapiai;
- 17) Kultūros paveldo centro Kutūros vertybių registro tinklalapis (<https://kvr.kpd.lt/#/>);
- 17) Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos archyvas (www.tautosakos-rankrastynas.lt; <http://archyvas.lti.lt/irasai/>; <http://archyvas.lti.lt/nuotraukos/>);
- 18) Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštynas.

Kitus duomenis – projektų ir procesų atskirų elementų (finansinių, ekonominių, žmogiškųjų išteklių, institucijų, bendruomenių ir kt.) duomenis, ataskaitas ir analizes – kaupia įvairios institucijos: KM, LNKČ, EKG, LŽŪM, LFM, LMT, ŠM, Lietuvos statistikos departamentas, LR savivaldybės, savivaldybių etninės kultūros centrai ir kultūros bei turizmo informacijos centrai, KPC, LMA.

Etninės kultūros srities Proceso ir Projekto vertinimo ir stebėsenos metodai

Kultūrai vertinti pasitelktina įvairių šalių, Europos ir pasaulio fondų praktika. Vienas ryškesnių pavyzdžių – Pasaulio banko taikoma monitoringo metodika (http://siteresources.worldbank.org/INTCHD/Resources/430063-1287519198659/MonitoringandEvaluation_WB.pdf).

Pasaulio bankas nagrinėja finansinius išteklius, pasitelktus įgyvendinant sumanymą; projekto įgyvendinimo procesus ir veiklas; veiklų nusakymus, sklaidą, pristatymus; projekto įgyvendinimo mikrolygmens rezultatus; projekto įgyvendinimo makrolygmens rezultatus, poveikį. Indikatoriai gali apimti kiekybinius, kokybinius, laiko, kainos ir vietos parametrus.

Projektų visuma vertinama pagal sumanymo elementų sandaros logiškumą ir racionalumą; sumanymo turinio įgyvendinimo pagrįstumą; kainos našumo ir sąmatos efektyvumą; projekto galutinį poveikį, pasekmes (išliekamąją vertę).

Visų pirma nagrinėjamas projekto sudedamųjų elementų (indėlis – veiksmų rezultatai ir produktai / rezultatai bei poveikis) logikos grandinės pagrįstumas ir kokybė. Nustatomi kiekvieno šios grandinės elemento rodikliai bei rizikos, galinčios sutrukdyti pasiekti rezultatą.

Nagrinėjant sumanymo turinio įgyvendinimo teorinį pagrindumą, teorinę logiką aiškinamasi, kokie yra priežastiniai faktoriai, galintys nulemti projekto sėkmę, ir kaip jie sąveikauja tarpusavyje, nustatoma, kurie projekto etapai turi būti vadybiškai stebimi ir vertinami. Nustatomi esminiai kritiškieji sėkmės faktoriai. Tokia analizė turi atskleisti, kokia apimtimi šie rodikliai, faktoriai bus pasiekti.

Projekto finansinių sąnaudų efektyvumas matuojamas kiekybiniais finansiniais matavimais, o rezultatai ir poveikis – kokybiniais parametrais. Poveikis vertinamas kaip pozityvi ar negatyvi pasekmė asmeniniams namų ūkiams, institucijoms ar aplinkai, tai rodo poveikio mastą žmonėms ir visuomenei. Tokiu atveju reikia turėti duomenis prieš projekto pradžią ir juos lyginti su projekto įgyvendinimo pasekmių specialiais tyrimais (interviu, atvejo studijos ir kita informacija).

Pagrindinės gero projekto savybės – tinkamas veiklų, darbų grafikas; visapusiškumas; sistemų integruotumas; dėmesys klientui. Tai reiškia, kad projekto komponentai turi kuo visapusiškiau ir racionaliais terminais atitikti poreikį.

Etninės kultūros stebėsenai ir vertinimui aktuali ir Britų tarybos Kultūros apsaugos fondo praktika, kadangi Britų taryba ypač pabrėžia kultūros paveldo reikšmę kultūros politikoje.

Projektų vertinimo kriterijai sudaryti taip pat atsižvelgiant į Lietuvos kultūros tarybos ir Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondo praktikas.

Rezultatų vertinimas ir stebėseną sudaryti atsižvelgiant ir į Nacionalinio kultūros centro taikomus etninės kultūros stebėsenos metodus ir parametrus.

Pasitelkiant etninės kultūros proceso stebėsenos ir vertinimo metodus buvo atsižvelgta ir į paplitusias etninės kultūros, tradicinės kultūros, tautinio paveldo, nematerialiojo ir materialiojo paveldo bei paveldo apskritai sampratas ir rėmimo modelius, suformuluotus tarptautinės reikšmės dokumentuose: Naros autentiškumo dokumente (1994 m.); UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijoje (2003 m.); Europos Tarybos tinklo konvencijoje dėl kultūros paveldo vertės visuomenei (Faro konvencija, 2005 m.); UNESCO Konvencijoje dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo (2005 m.); Europos Tarybos „Europos kultūros kelių“ programoje; Europos Tarybos Faro konvencijos veiksmų plane (2018–2019 m.); ES Tarybos kultūros ir kultūros paveldo komisijos Europos paveldo strategijoje XXI a. (2017 m.). Šiuose dokumentuose pabrėžiamas dėmesys kultūros ir kūrybos projektų įgyvendinimo erdvėms, jų turinio tikslingumui, poveikiui kultūros ir meno procesui, jų kultūrinei ir meninei vertei, ekonominiam ir sklaidos efektyvumui, socialiniam, edukaciniam reikšmingumui, paveldo autentiškumo išsaugojimui, žmogaus teisių ir demokratijos, kultūrinio savitumo ir tapatumo, kultūrinės raiškos ir kūrybingumo puoselėjimui.

Etninės kultūros procesas itin nevienalytis, turi daug skirtingų sričių. Sukuriama daug aukštos kultūrinės vertės produktų (renginių, reiškinių), tačiau jie per menkai garsinami bendrame šalies kultūros lauke. Jie ignoruojami UNESCO konvencijos dėl kultūrinės raiškos įvairovės skatinimo kontekste, nes šio kultūros baro padėties apžvalga nėra įtraukiama į valstybines ataskaitas UNESCO. Menkai etninės kultūros reiškinių tipologinę ir regioninę įvairovę nušviečia bendroji žiniasklaida, o kultūrinė

žiniasklaida tapo perdėtai nišinė ir specializuota, išnyko straipsniai šia tematika „Kultūros baruose“, „Literatūroje ir mene“, „Nemune“. Apie etninę kultūrą itin menkai informuojama edukacijos procese. Kultūrinėje visuomenėje menkai diskutuojam apie etninės kultūros reiškinių integralumą, etninės kultūros kūrėjų ir puoselėtojų bendradarbiavimą su profesionaliuoju menu bendrame kultūros kontekste. Atskiras, savitas ir adekvatus, nenustelbiantis autentiškos etninės kultūros tradicijos, turėtų būti profesionaliosios kultūros dėmesys neautentiškai stilizuotam, inovatyviam etninės kultūros interpretavimui, kurį puoselėja profesionalūs menininkai savo autorinėje kūryboje.

Valstybės politikoje per menkai įvertinta, branginama socialinė ir ekonominė etninės kultūros vertė ir reikšmė bei potencialas. Pavyzdžiui, per menkai garsinama, jog dainų šventė, įvairios mugės valstybei yra pelningos. Vietovės tapatybę stiprinantys etninės kultūros reiškiniai dažniausiai palikti savieigai, savanorystei. Pavyzdžiui, apie augančius aukštos meninės vertės tautodailės medžio skulptūrų ansamblius ir parkus viešose erdvėse, akivaizdžiai didinančius vietovės patrauklumą, informacija sklinda itin menkai. Labiausiai rūpinamasi (remiantis pastaraisiais metais LKT paremtų etninės kultūros ir tautodailės srities projektų visuma) regioninių kultūros centrų gyvybingumu, tačiau itin menkas dėmesys skiriamas remiant specializuotas etninės kultūros paveldo bendruomenes (pavyzdžiui, Lietuvos tautodailininkų sąjungos meninius projektus).

Neretai LKT etninės kultūros srities projektų finansavimas nepaiso visų etninės kultūros sričių tolygaus įvairovės ir plėtros puoselėjimo, neretai nepaisoma ir tolygaus regioninio laimėjusių projektų pasiskirstymo. Todėl labai aktualu būtų stebėti etninės kultūros raidą ir lyginti skirtingų etnografinių regionų, taip pat skirtingų savivaldos rajonų kultūrinės plėtros pokyčius.

Estijos KM teigia, kad šios srities dalyvių gausa auga, o Lietuvoje šiuo klausimu galima „nujaušti“ blogėjančią padėtį. Deja, reali platesnio pobūdžio stebėseną šalyje nevykdoma. Apskritai etninės kultūros įtraukties mastas šalyje tik „nujaučiamas“, bet statistiškai išsamiai nestebimas. Deja, galimybės tai daryti taip pat labai ribotos ne tik dėl žmoniškųjų išteklių stokos, bet ir dėl menkos galimybės patikrinti teikiamų duomenų teisingumą.

Etninės kultūros procesų išliekamoji vertė – itin svarbus jų dėmuo. Tai liudija festivalių, kasmetinių tautodailės renginių – regioninių arba žanrinių parodų ir koncertų, konkursų, edukacinių arba kūrybinių stovyklų ir kt. – tapimas tradiciniais, tęstiniais bei jų tarptautiškėjimas, apimties plėtra. Šios srities publikacijų ir tyrimų taip pat niekas nestebi, nors dauguma šio reiškinio rezultatų turi išliekamąją vertę.

Verta atkreipti dėmesį, kad perdėm dažnai rėmimo fondai nepaiso valstybinių kultūros srities prioritetų. Tokiu būdu apgaunamos paraiškovų viltys, jų tikėjimas valstybe ir demokratija. Todėl valstybės kasmetiniai prioritetai etninės kultūros srityje turėtų būti ne tik deklaruojami bet ir įgyvendinami, o vėliau vertėtų stebėti valstybės paramos jiems mastą bei apžvelgti tos paramos rezultatus.

Etninės kultūros tradicijos reiškinių tyrimas ir įpaveldinimas, įtraukimas į dabarties kultūros procesą, šio reiškiniomastas taip pat turėtų būti stebimi, nes tik taip galima įvertinti teigiamą ar neigiamą šio reiškinių dinamiką. Iki šiol nevykdoma suvestinė sisteminė archyvų arba rankraštytų (vaizdo ir garso įrašų, etnologinių, tautosakos, muziejų fondų ir kt.), kitų paveldo institucijų saugyklų (muziejų naujų eksponatų) plėtros stebėseną. Institucijos savo tinklalapiuose nepateikia kasmetinių duomenų apie augančius (arba ne) įpaveldintų objektų kiekius. Valstybinės politikos tokių saugyklų atžvilgiu stoka liudija ir tai, jog Lietuvos istorijos instituto Etnologijos rankraštynas (aukštai įvertintas tarptautinių ekspertų) iki šiol nėra rodomas interneto erdvėje, neturi savo internetinio puslapio. Šio baro stebėseną akivaizdžiau atskleistų plėtros netolygumus ar krizes.

Puoselėjant skirtingų etninės kultūros sričių tolygią plėtrą šalyje ir atskiruose jos regionuose itin svarbu, kad etninės kultūros srities projektai ir procesai būtų vertinami ne tik pagal metų prioritetus, bet ir per atitiktį reiškinių plėtros tolygumui bei aktualumui bendrame visos etninės kultūros kontekste bei regioniniu ir sričių įvairovės užtikrinimo požiūriu. Pavyzdžiui, neturėtų daugiausia didžiausios finansinės vertės etninės kultūros projektų būti įgyvendinama viename ar keliuose regionuose vien dėl to, kad laimėjo lobistiniai interesai. Reguluojant etninės kultūros procesą itin svarbu išsaugoti tolygią įvairių etninės kultūros reiškinių plėtros įvairovę tiek tipologiniu, tiek regioniniu aspektu. Todėl reikalinga įdėti mikrosritinė trumpalaikė ir ilgalaikė etninės kultūros stebėseną.

Proceso ekonominio efektyvumo skaičiavimai padėtų tinkamiau plėtoti etnokultūrinės industrijas.

Proceso stebėseną žmogiškųjų išteklių, jų kompetencijos ir kvalifikacijos augimo požiūriu nevykdoma. O juk ji padėtų matyti milžinišką etninės kultūros specialistų trūkumą visose valstybės ir kultūros valdymo grandyse.

Proceso produktų pasiūlos ir paklausos santykio bei jo dinamikos tyrimas atskleistų etninės kultūros patrauklumą visuomenėje. Panašiai aktuali ir proceso atvirumo visuomenei stebėseną, kurios stambiausių reiškinių – festivalių, parodų, ekspozicijų, sklaidos tiražų – apimtis nesunku apskaičiuoti. Tačiau smulkiųjų renginių stebėseną šiuo metu kažin ar įmanoma. Todėl jos rezultatai bus fragmentiški.

Etninės kultūros sritys Proceso ir Projekto kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai

Etninės kultūros sritys Proceso kokybės vertinimo kriterijai

(Eilės numeris, vertinimo kriterijus, vertinimo kriterijaus aprašas, matavimo vienetas)

- 1) Auganti prestižinių folkloro festivalių aprėptis.
Augantis prestižinių folkloro festivalių kiekio, lankytojų ir žiūrovų skaičius liudija srities gyvybingumą.
Prestižinių folkloro festivalių kiekio, lankytojų ir žiūrovų kiekio suvestinis bendras skaičius (indeksas).
- 2) Auganti folkloro festivalių turinio aprėptis.
Augantis folkloro festivaliuose pasirodančių atlikėjų grupių skaičius, prezentacijų, edukacijų kiekis rodo jų turinio plėtrą.
Prestižiniuose folkloro festivaliuose pasirodančių atlikėjų grupių, prezentacijų, paskaitų, meistriškumo dirbtuvių suvestinis bendras skaičius (indeksas).
- 3) Auganti prestižinių, respublikinių, regioninių tautodailės respublikinių parodų apimtis.
Augantis tautodailės respublikinių, regioninių parodų prestižinėse erdvėse ir atrinktų autorių bei kūrinių kiekis rodo tautodailės parodinės veiklos turinio plėtrą.
Tautodailės respublikinių, regioninių parodų prestižinėse erdvėse ir atrinktų autorių bei kūrinių suvestinis skaičius (indeksas).
- 4) Augantis prestižinių tautodailės parodų lankomumas.
Augantis prestižinių tautodailės parodų lankytojų kiekis rodo šios srities poveikį visuomenei, patrauklumo augimą.
Prestižinių parodų lankytojų skaičius.
- 5) Auganti istorinės liaudies dailės (kilnojamo kultūros paveldo) parodų apimtis ir visuomenės susidomėjimas.
Auganti istorinės liaudies dailės (kilnojamo kultūros paveldo) parodinė veikla ir lankomumas rodo srities plėtrą.
Istorinės liaudies dailės parodų ir lankytojų (šalies ir užsienio) suvestinis skaičius (indeksas).
- 6) Auganti tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių aprėptis ir socialinė bei kultūrinė reikšmė.
Augantis tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių skaičius, dalyvių ir lankytojų apimtis rodo srities plėtrą, kūrėjų ir gamintojų bei lankytojų suinteresuotumą, renginių kultūrinį prestižą ir ekonominę naudą.
Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių, jų dalyvių ir lankytojų (šalies ir užsienio) suvestinis skaičius (indeksas).

- 7) Kaimo turizmo sodybų, kaimų bendruomenių architektūros ir aplinkos (etnoarchitektūros) bei jų kūrėjų plėtra.
Auganti kaimo turizmo sodybų bei kaimo bendruomenių etnoarchitektūros pastatų ir architektų skaičiaus augimas rodo srities plėtrą.
Kaimo turizmo sodybų ir kitų etnoarchitektūros sodybų ir kraštovaizdžio naujų vienetų bei jų architektų skaičius.
- 8) Kulinarinio paveldo maitinimo įstaigų plėtra.
Kulinarinio paveldo maitinimo įstaigų (kavinių, restoranų, kaimo turizmo sodybų) plėtra.
Kulinarinio paveldo maitinimo įstaigų skaičius.
- 9) Etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų ir jų lankomumo plėtra.
Etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų atnaujinimas ir naujų kūrimas, lankytojų skaičiaus augimas rodo etnomuziejininkystės plėtrą.
Sukurtų naujų bei veikiančių senų etnokultūrinės tematikos ekspozicijų ir parodų bei jų lankytojų (šalies ir užsienio) suminis skaičius (indeksas).
- 10) Tautinio kostiumo kūrybinės ir gamybinės sferos plėtra.
Tautinio kostiumo gamybos plėtra rodo šios srities reikšmės augimą.
Sukurtų ar pagamintų tautinio kostiumo (arba jo elementų) skaičiaus ir įsigijimo kaštų visuminis skaičius (indeksas).
- 11) Etninės kultūros paveldo bendruomenių plėtra.
Etninės kultūros paveldo bendruomenių kiekio ir jų narių skaičiaus augimas rodo srities plėtrą.
Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO) ir jų narių kiekio suvestinis skaičius (indeksas).
- 12) Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų plėtra, jų veiklos intensyvumas.
Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų tinklo ir dirbančiųjų kiekio augimas bei jų renginių, projektų kiekis ir lankomumas rodo srities plėtrą.
Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų ir jų darbuotojų bei jų renginių skaičius ir lankytojų kiekio suvestinis skaičius (indeksas).
- 13) Etninės kultūros paveldo prestižinių bendruomenių (NVO, klubų) remiamos ir savanoriškos veiklos intensyvumas.
Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO, klubų) finansuojamos projektinės ir drauge savanoriškos veiklos intensyvumas liudija jų aktyvumą ir gyvybingumą.
Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO, klubų) įvykdytų remiamų (finansuojamų) projektų ir savanoriškų renginių skaičius.
- 14) Etnomedicinos ir sveikos gyvensenos institucijų ir renginių gausa.
Etnomedicinos (pvz., žolininkystės) ir sveikos gyvensenos (pvz., pirtininkų) centrų ir renginių bei veiklų gausėjimas liudija srities gyvybingumą ir plėtrą.
Etnomedicinos ir sveikos gyvensenos centrų ir jų oficialių renginių ir veiklų suminis skaičius (indeksas).

- 15) Etninės kultūros faktų ir reiškinių įpaveldinimo veiklos (archyvistika, etnografinės, lingvistinės ekspedicijos, muziejininkystė).
Etninės kultūros faktų ir reiškinių įpaveldinimo veiklos plėtra liudija srities gyvybingumą.
Etninės kultūros įpaveldinimo procesas ir įpaveldintų (suarchyvuotų, įmuziejintų) vienetų suminis skaičius (indeksas).
- 16) Folkloro srities renginių finansinės apimties augimas.
Folkloro srities renginių finansinės apimties augimas liudija srities ekonominio reikšmingumą plėtrą.
Folkloro srities renginių finansinių išlaidų suma.
- 17) Tautodailės veiklos renginių finansinės apimties augimas.
Tautodailės veiklos renginių ir projektų finansinės apimties augimas rodo srities ekonominę plėtrą.
Tautodailės srities renginių finansinių išlaidų suma.
- 18) Etnokultūrinės srities muziejų veiklos finansinės apimties augimas.
Etnokultūrinės srities muziejų veiklos finansinės apimties augimas rodo srities ekonominę plėtrą.
Etnokultūrinės srities muziejų veiklos finansinių išlaidų suma.
- 19) Etninės kultūros institucijų vykdomų etninės kultūros projektų finansinės apimties augimas.
Etninės kultūros institucijų vykdomų etninės kultūros projektų finansinės apimties augimas rodo srities plėtrą.
Etninės kultūros institucijų vykdomų etninės kultūros projektų finansinių išlaidų suma.
- 20) Etninės kultūros renginių bendruomenėse gausėjimas.
Etninės kultūros renginių (kai jie sudaro ne mažiau kaip 50 proc. turinio) bendruomenėse gausėjimas rodo jų aktualumo visuomenei augimą.
Etninės kultūros renginių bendruomenėse skaičius.
- 21) Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo objektų kiekio ir sąnaudų augimas.
Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo apimčių ir sąnaudų augimas rodo srities plėtrą.
Etninės kultūros materialiojo paveldo sutvarkytų ir restauruotų objektų skaičiaus ir jų darbo sąnaudų sumos visuminis skaičius (indeksas).
- 22) Etninės kultūros moksliniai kultūrologiniai bei menotyriniai, lingvistiniai tyrimai.
Etninės kultūros moksliniai kultūrologiniai bei menotyrinių, lingvistinių (tarmių) tyrimų plėtra rodo srities augimą.
Etninės kultūros mokslinių kultūrologinių bei menotyrinių, lingvistinių tyrimų skaičius.

- 23) Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų, TV ir radijo laidų, interneto svetainių turinio ir audiovizualinės produkcijos ir jos sąnaudų sumos augimas.
Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų ir audiovizualinė produkcijos kiekio ir sąnaudų augimas rodo srities plėtrą.
Periodikos vienetų, straipsnių, kitų publikacijų ir audiovizualinės produkcijos ir jos gamybos išlaidų suminis skaičius (indeksas).
- 24) Dirbančių folkloro ansamblių vadovų gausėjimas.
Dirbančių aktyvių folkloro ansamblių vadovų plėtra rodo srities raidą.
Dirbančių folkloro ansamblių vadovų skaičius.
- 25) Augantis rezultatyvių, tęstinių, periodinių kūrybinių tautodailės stovyklų kiekis.
Augantis rezultatyvių, tęstinių, periodinių kūrybinių tautodailės stovyklų kiekis ir žanrinė įvairovė rodo srities plėtrą.
Rezultatyvių, tęstinių, periodinių kūrybinių tautodailės stovyklų skaičius.
- 26) Etninės kultūros plėtros kasmetinių ir strateginių programų plėtra savivaldos sistemoje.
Savivaldybių, įgyvendinančių pasitvirtintas kasmetes ir strategines etninės kultūros kultūros plėtros programas, apimtis procentais visoms savivaldybėms.
Savivaldybių, įgyvendinančių pasitvirtintas etninės kultūros programas, procentinė išraiška.

Etninės kultūros sritys

Proceso kokybės vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Tarptautinių folkloro festivalių aprėptis	Prestižinių folkloro festivalių kiekis liudija tradicinės kultūros gyvybingumą, jos procesų dinamiką	Visų folkloro festivalių skaičius
2.	Folkloro festivalių turinio aprėptis	Folkloro festivaliuose pasirodančių atlikėjų grupių skaičius, edukacijų kiekis rodo jų turinio plėtrą	Festivaliuose pasirodančių atlikėjų grupių prezentacijų, edukacijų bendras suvestinis kiekis
3.	Tarptautinių folkloro festivalių reikšmė visuomenei	Festivalių lankytojų, žiūrovų kiekis rodo jų gyvybingumą ir plėtrą	Visų folkloro festivalių suvestinis lankytojų, žiūrovų skaičius
4.	Folkloro festivalių dalyvių apimtis	Visų folkloro festivalių dalyvių ir ansamblių kiekis rodo jų plėtrą	Festivalių ansamblių ir dalyvių visuminis skaičius
5.	Kultūrinė folkloro festivalių aprėptis ir apimtis	Įtrauktų, panaudotų, paskleistų nematerialiojo paveldo vienetų (atliktų dainų, šokių, pasakojimų, paskaitų, meistriškumo dirbtuvių ir kt.) kiekis rodo festivalių turinio plėtrą	Paveldo vienetų sklaidos, atvėrimo visuomenei skaičius
6.	Auganti prestižinių respublikinių tautodailės parodų apimtis	Augantis tautodailės parodų prestižinėse erdvėse, kuriose dalyvauja tik įdėmiai atrinkti autoriai, kiekis rodo tautodailės parodinės veiklos plėtrą	Prestižinių tautodailės parodų skaičius
7.	Regioninių ir vietinių prestižinių tautodailės parodų apimtis	Regioninių ir vietinių prestižinių tautodailės parodų kiekis	Regioninių ir vietinių prestižinių tautodailės parodų skaičius
8.	Prestižinių tautodailės parodų aktyvių dalyvių kiekis	Aurių kiekis prestižinėse tautodailės parodose	Tautodailės parodų autorių skaičius
9.	Prestižinių tautodailės parodų eksponatų aprėptis	Kūrinių kiekis prestižinėse tautodailės parodose	Tautodailės eksponatų skaičius prestižinėse parodose
10.	Prestižinių tautodailės parodų lankomumas	Prestižinių tautodailės parodų lankytojų kiekis rodo šios sritys aktualumą, patrauklumo augimą	Prestižinių parodų lankytojų skaičius
11.	Istorinės liaudies dailės paveldo parodų apimtis	Istorinės liaudies dailės paveldo parodinė veikla, parodų kiekis rodo sritys plėtrą	Istorinės liaudies dailės parodų šalyje skaičius
12.	Visuomenės susidomėjimas istorinės liaudies dailės parodomis	Istorinės liaudies dailės parodų lankytojų kiekis (šalies ir užsienio) rodo visuomenės susidomėjimą istorinės liaudies dailės parodomis	Istorinės liaudies dailės parodų lankytojų skaičius
13.	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių apimtis	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių kiekis	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių skaičius
14.	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių socialinė ir kultūrinė reikšmė	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių lankytojų (šalies ir užsienio) susidomėjimas rodo sritys plėtrą	Mugių lankytojų skaičius
15.	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių dalyvių įtrauktis	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių dalyvių (vietinių, regiono, šalies) įtrauktis liudija kūrėjų ir gamintojų suinteresuotumą, finansinę naudą, kultūrinį prestižą ir ekonomikos plėtrą	Tautodailės, dailiųjų amatų ir tautinio paveldo produktų mugių aktyvių dalyvių skaičius
16.	Kaimo turizmo sodybų, kaimų bendruomenių architektūros ir aplinkos (etnoarchitektūros) plėtra	Kaimo turizmo sodybų kiekis, kaimo bendruomenių pastatų augimas rodo etnoarchitektūros ir etnokultūrinio kraštovaizdžio sritys plėtrą	Kaimo turizmo sodybų ir kitų etnoarchitektūros sodybų ir kraštovaizdžio naujų vienetų skaičius
17.	Kulinarinio paveldo maitinimo arba degustavimo ir edukacijos įstaigų plėtra	Kulinarinio paveldo maitinimo įstaigų (kavinių, restoranų, kaimo turizmo sodybų), edukacinių centrų plėtra	Kulinarinio paveldo įstaigų skaičius

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
18.	Kitų etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų plėtra	Etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų atnaujinimas ir naujų sukūrimas rodo muziejiniškumą plėtra	Sukurtų naujų arba atnaujintų bei senų etnokultūrinės tematikos ekspozicijų ir parodų skaičius ir jų santykis
19.	Kitų etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų reikšmingumo visuomenei augimas	Kitų etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų lankomumo, lankytojų kiekio (užsienio ir šalies) augimas rodo augantį jų patrauklumą	Kitų etnokultūrinio turinio muziejinių ekspozicijų lankytojų skaičius
20.	Tautinio kostiumo kūrybinės–gamybinės sferos plėtra	Tautinio kostiumo gamybos plėtra (įmonių skaičius, produkcijos kiekis) rodo šios sritys augimą	Sukurtų ar pagamintų tautinio kostiumo (arba jo elementų) skaičius
21.	Etninės kultūros paveldo bendruomenių plėtra	Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO) kiekio dinamika	Etninės kultūros paveldo bendruomenių skaičius
22.	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų plėtra	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų tinklo augimas rodo sritys plėtra	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų skaičius.
23.	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų vidinė plėtra	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijose dirbančiųjų žmonių kiekio augimas rodo sritys plėtra	Etninės kultūros sritys savivaldybės ir valstybės institucijų darbuotojų skaičius
24.	Etninės kultūros paveldo prestižinių bendruomenių oficialios veiklos intensyvumas	Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO, klubų) oficialios veiklos aktyvumas (renginių, kitų veiklų skaičius per metus) liudija jų aktyvumą	Etninės kultūros paveldo bendruomenių vykdytų remiamų (finansuojamų) projektų skaičius
25.	Etninės kultūros paveldo prestižinių bendruomenių savanoriškos veiklos intensyvumas	Etninės kultūros paveldo bendruomenių (NVO, klubų, kitų bendruomenių) savanoriškos veiklos intensyvumo apimtys	Etninės kultūros paveldo bendruomenių vykdytų savanoriškų renginių skaičius
26.	Etninės kultūros veiklos centrų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) veiklos intensyvumas	Etninės kultūros centrų veiklos intensyvumo apimtis	Etninės kultūros centrų vykdytų renginių skaičius
27.	Etninės kultūros centrų veiklos aktyvumas, matomumas, lankomumas	Etninės kultūros centrų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos) veiklos atvirumas, lankomumas, dalyvavimo bei aktyvumo apimtis	Etninės kultūros centrų renginių aktyvių dalyvių ir pasyvių lankytojų skaičius
28.	Etnomedicinos ir sveikos gyvensenos centrų ir renginių gausa	Etnomedicinos (pvz., žolininkystės) ir sveikos gyvensenos (pvz., pirtininkų) centrų ir renginių gausa liudija sritys gyvybingumą	Etnomedicinos ir sveikos gyvensenos centrų ir jų oficialių renginių suminis skaičius
29.	Etninės kultūros faktų ir reiškinų įpaveldinimo veiklos	Etninės kultūros faktų ir reiškinų įpaveldinimo veiklų (paveldo registrai, sąvada, archyvistika; etnografinės, folkloristinės, lingvistinės ekspedicijos, muziejiniškumą plėtra liudija sritys gyvybingumą	Etninės kultūros įpaveldinimo procesas ir įpaveldintų (suarchyvuotų, įmuziejintų) vienetų suminis skaičius
30.	Folkloro sritys renginių finansinės apimties augimas	Visų folkloro sritys renginių finansinė apimtis	Folkloro sritys renginių finansinių išlaidų suma
31.	Tautodailės veiklos renginių finansinės apimties augimas	Tautodailės veiklos renginių, vykdomų biudžetinių institucijų ir NVO projektų finansinė apimtis	Tautodailės sritys renginių finansinių išlaidų suma
32.	Etnokultūrinės sritys muziejų ar atskirų specializuotų sritys ekspozicijų veiklos finansinės apimties augimas	Etnokultūrinės sritys muziejų ar atskirų specializuotų ekspozicijų platesnio profilio muziejuose veiklos finansinės apimtys	Etnokultūrinės sritys muziejų ir kitų specializuotų ekspozicijų tvarkybos finansinių išlaidų suma
33.	Etninės kultūros centrų įvykdytų etninės kultūros projektų finansinės apimties augimas	Etninės kultūros centrų įvykdytų etninės kultūros projektų finansinė apimtis	Visų įgyvendintų projektų finansinių išlaidų suma
34.	Kitų kultūros centrų įvykdytų etninės kultūros projektų gausėjimas	Kitų kultūros centrų įvykdytų etninės kultūros projektų kiekis	Įvykdytų etninės kultūros projektų vienetų suminis skaičius
35.	Etninės kultūros renginių bendruomenėse gausėjimas	Etninės kultūros renginių bendruomenėse mastas	Etninės kultūros renginių bendruomenėse skaičius

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
36.	Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo veiklų plėtra	Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo apimtys	Etninės kultūros materialiojo paveldo sutvarkytų ir restauruotų objektų skaičius
37.	Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo plėtos finansinių parametru augimas	Etninės kultūros materialiojo paveldo priežiūros ir restauravimo plėtos finansavimo apimtys	Veiklų finansinė išraiška
38	Etninės kultūros moksliniai kultūrologinių bei menotyrinių, lingvistinių tyrimų augimas	Etninės kultūros moksliniai kultūrologinių bei menotyrinių, lingvistinių (tarmių) tyrimų apimtys	Etninės kultūros tyrimų skaičius
39.	Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų, TV ir radijo laidų, interneto svetainių turinio ir audiovizualinės produkcijos augimas	Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijos ir audiovizualinė produkcijos augimo apimtys vienetais	Periodikos vienetų, straipsnių, kitų publikacijų ir audiovizualinės produkcijos suminis skaičius
40.	Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų ir audiovizualinės produkcijos išlaidų augimas	Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų ir audiovizualinės produkcijos išlaidų augimas (viršijantis infliaciją) rodo srities plėtrą	Etninės kultūros tematikos periodikos, kitų publikacijų ir audiovizualinės produkcijos išlaidų suma
41.	Išaugęs etninės kultūros tradicijų aukšto lygio puoselėtojų specialistų profesionalų kiekis	Etninės kultūros tradicijų aukšto lygio puoselėtojų specialistų profesionalų kiekis	Profesionalių specialistų skaičius
42.	Išaugęs autentiškos etninės kultūros veiklas puoselėjančių projektų mastas	Autentiškos etninės kultūros veiklas puoselėjančių projektų kiekis	Visuminis projektų skaičius
43.	Išaugęs etninės kultūros prestižas visuomenėje	Išaugęs etninės kultūros prestižas visuomenėje, nustatomas remiantis jos paklausos išaugimu ir jos teigiamu vertinimu, išaiškėjančiu remiantis sociologinėmis apklausomis	Palankiai vertinančiųjų etninę kultūrą žmonių santykinis skaičius procentais santykyje su gyventojų tankumu
44.	Etninės kultūros plėtos kasmetinių ir strateginių programų savivaldos sistemoje	Savivaldybių, įgyvendinančių pasitvirtintas kasmetes ir strategines etninės kultūros kultūros plėtos programas, apimtys	Savivaldybių, įgyvendinančių pasitvirtintas etninės kultūros programas, skaičius

Etninės kultūros sritys

Projekto kokybės vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetai
1.	Projekto vadovo ir kitų organizatorių kompetencija	Vadovujančių meno ir kultūros kūrėjų ir vadovo komandos kvalifikacijos, kompetencijos ir gebėjimų lygis, nusipelnęs nominacijos	1–5 balai
2.	Projekto vykdytojų, aktyvių dalyvių kompetencija	Dalyvaujančių meno ir kultūros kūrėjų kvalifikacijos, kompetencijos ir gebėjimų lygis, nusipelnęs nominacijos; kitų profesionalių kultūros vertintojų pateikti vertinimai, rekomendacijos. Įgyvendinimui pasitelktų žmogiškųjų išteklių vertė: vadovų ir komandos bei dalyvių kvalifikacijos, kompetencija ir gebėjimų lygis, vaidmenų apibrėžtumas; kiti profesionalių kultūros vertintojų pateikti vertinimai, proceso kūrėjų kiekis ir įvairovė	1–5 balai
3.	Sumanymo veiklų vadybos efektyvumas ir tikslingumas: partnerių pritraukimas, veiklų kalendoriaus racionalumas	Sumanymo veiklų vadybos efektyvumas ir tikslingumas: partnerių pritraukimas, veiklų kalendoriaus racionalumas	1–5 balai
4.	Sumanymo socialinis, kultūrinis, edukacinis reikšmingumas, meninis, mokslinis lygis	Projekto poveikio visam kultūros procesui reikšmingumas, meninė ir (ar) kultūrinė vertė, kokybė; jo produktų atitiktis aukščiausiems reiškinio estetiniams, kultūriniais, tradicijos atgaivinimo, išsaugojimo ir gyvybingumo idealams. Sumanymo reikšmė socialinei ir kultūrinei raidai, kokia apimtimi jis numato išauginti kultūros lauko dalyvių, įtrauktų dalyvių ir vartotojų kiekį ir įvairovę	1–10 balų
5.	Sumanymo turinio, tematikos aktualumas ir brandumas, tikslingumas	Idėjos, sumanymo reikšmingumas, savalaikiškumas, aktualumas, savitumas ir brandumas. Numatomų sprendinių efektyvumas ir aktualumas, savitumas bei patrauklumas asmeniui, tikslinei grupei, bendruomenei, regiono visuomenei, šaliai	1–10 balų
6.	Projekto įgyvendinimo terpės prestižiškumas, reikšmingumas regiono ar šalies kultūrai	Sumanymas įgyvendinamas tinkamose, atitinkamose kultūriškai prestižinėse erdvėse ir terpėse	1–5 balai
7.	Sumanymo išliekamoji vertė ar tęstinumas	Sumanymo rezultatų ilgalaikiškumas, jo išliekamoji vertė, įkvepiantis pavyzdys tolesnei šio kultūros baro raidai, sumanymo tęstinumas	1–10 balų
8.	Projekto sąmatos taupumas, adekvatumas, tikslingumas ir tikslumas	Sumanymo ekonominis efektyvumas, sąmatos tikslingumas, pagrįstumas, išsamumas, racionalumas: projekto veiklos savikainos (medžiagų, produkto gamybos sąnaudų ir žmogiškųjų resursų) bei rezultato, produkto numatomos pardavimo kainos arba numatomų įplaukų santykio persvara rezultato naudai; akivaizdus projekto išlaidų santykis su jo tikslais, išlaidų būtinumas, jų detalumas ir atitiktis rinkos kainai, taupumas; kitų lėšų pritraukimas	1–5 balai
9.	Sumanymo dėmesys autentiškai tradicijai ir reikšmingumas jos gyvybingumui	Numatoma įtraukti nematerialaus kultūros paveldo puoselėjimo veiklas, įrašytas į UNESCO pasaulio nematerialaus paveldo šedevrų sąrašą arba įtrauktas į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo registrą ar kitas galias šaknis turinčias autentiškas tradicijas. Rezultatų tvarumas ir tęstinumas, lemiamą įtaką paveldo tradicijai plėtoti per edukaciją, kompetencijų ir gebėjimų ugdymą; atrandamos ir sustiprinamos nykstančios tradicijos, užtikrinama autentiškų etninės kultūros tradicijų plėtra. Numatomas tęstinio proceso aktyvių dalyvių kiekio augimas; sumanymo edukacinis efektyvumas ir rezultatyvumas – galimybė atskleisti, nustatyti tradiciją perėmusių, ją išmokusių, realiai pakėlusiujų kvalifikaciją (rezultatų ekspozicijos, koncertai, publikacijos ir pan.)	0–10 balų
10.	Sumanymo reikšmė stilizuotos arba interpretuotos etninės kultūros plėtrai	Sumanymo reikšmė stilizuotos etninės kultūros kanonų plėtrai arba moderniai stilizuotos, interpretuotos etninės kultūros tradicijos formavimuisi	0–5 balai
11.	Sumanymo geografinė aprėptis, regioninis reikšmingumas, indėlis puoselėjant vietovės, regiono kultūrinę tapatybę	Sumanymo indėlis į vietos savitumo ir tapatybės stiprinimą (vietos bendruomenės, regiono, šalies, ryšio su etninių žemių lietuviais ir pasaulio lietuvių diasporomis)	1–5 balai

Eil. Nr.	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetai
12.	Sumanymo aktualumas užtikrinant etninės kultūros veiklos kryptį įvairovę ir tolygią regioninę raidą bei paplitimą šalyje	Proceso ir projekto veiklos atitiktis tolygiai etninės kultūros reiškinų įvairovės plėtrai šalyje ir regionuose	1–10 balų
13.	Sumanymo atitiktis srities prioritetams	Sumanymo atitiktis valstybės metinėms ir ilgalaikėms etninės kultūros ir jos stiprinimo prioritetams, aktualijoms	1–10 balų
14.	Sumanymo reikšmingumas tyrimų ir įpaveldinimo veiklų aspektu	Numatomų įpaveldinti kultūros reiškinų kiekis, ekspedicijų trukmė ir aprėpta teritorija; arba veiklose pasitelktų paveldo ir tradicijos objektų kiekis	0–10 balų
15.	Stiprinami dalyvių gebėjimai ir kompetencijos etninės kultūros ir tautodailės srityse	Numatoma reikšmingai sustiprinti dalyvių gebėjimus ir supratimą bei ugdyti kompetencijas etninės kultūros ir tautodailės srityse	1–5 balai
16.	Numatomo produkto apimtys santykis su vartotojų poreikiais. Projekto produkto sklaidos būdų efektyvumas. Sumanymo veiklų prieinamumas, atvirumas visuomenei	Numatomo produkto tiražo, apimtys santykis su vartotojų poreikiais (pasiūlos ir paklausos santykis paklausos naudai). Produkto sklaidos, viešinimo būdų efektyvumas: numatomos informacijos ir viešinimo sklaidos strategijos efektyvumas, patrauklumas, populiarumas, jos specializavimas tikslinėms grupėms, sklaidos būdų optimalumas. Sumanymo veiklų prieinamumas, atvirumas visuomenei: kultūros paveldo objektų įveiklinimas, atvėrimas ir jų prieinamumo didinimas	1–5 balai
17.	Sumanymo strategijos įtraukiant visuomenę į projekto veiklas nuoseklumas ir sumanumas	Projekto strategijos, kaip įtraukti visuomenę, ar tikslinės grupės nuoseklumas ir sumanumas	1–5 balai

Etninės kultūros sritys

Projekto kokybės vertinimo rodikliai

Eil. Nr	Vertinimo kriterijus	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetai
1.	Renginių, veiklų apimtis	Koncertų, meistriškumo dirbtuvių, parodų, švenčių, kitų renginių apimtis (kiekybinis rodiklis)	Renginių ir veiklų skaičius
2.	Renginių, veiklų dalyvių ir rengėjų apimtis	Renginių, veiklų ir sumanymų aktyvių dalyvių, įgyvendintojų ir rengėjų, konsultantų apimtis (kiekybinis rodiklis)	Renginių, veiklų ir sumanymų aktyvių dalyvių, įgyvendintojų ir rengėjų, konsultantų skaičius
3.	Renginių, veiklų dalyvių ir rengėjų kompetencija	Renginių, veiklų ir sumanymų aktyvių dalyvių, įgyvendintojų ir rengėjų, konsultantų kompetencija, žinomumas, patirtis (kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
4.	Renginių, veiklų lankytojų, žiūrovų, įtrauktų dalyvių, vartotojų mastas	Renginių ir veiklų lankytojų, žiūrovų, įtrauktų dalyvių, kitų vartotojų, realizuotų produktų (publikacijų) mastas, realizuotas tiražas (kiekybinis rodiklis)	Renginių ir veiklų lankytojų, žiūrovų, įtrauktų dalyvių, kitų vartotojų skaičius
5.	Renginių, veiklų, produktų reikšmė visuomenėje	Renginių, veiklų, produktų reikšmė visuomenėje, dėmesys žiniasklaidoje, profesionalių kultūros ir meno vertintojų įvertinimas ar dėmesys (kiekybinis ir kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
6.	Įgyvendintasis etninės kultūros objektų įpaveldinimo, tyrimų ir sklaidos mastas	Realus įgyvendintasis etninės kultūros paveldo objektų įpaveldinimo, fiksavimo bei tyrimų sklaidos mastas (kiekybinis rodiklis)	Įgyvendintų etninės kultūros objektų vienetų skaičius
7.	Projekto įgyvendinimo finansinių aspektų efektyvumas	Projekto įgyvendinimo taupumas, adekvatumas, finansinių resursų pasitelkimo ir panaudojimo efektyvumas ir tikslingumas (kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
8.	Projekto teritorinė aprėptis	Projekto įgyvendinimo ir dalyvių, organizatorių bei produktų vartotojų teritorinės aprėpties mastas (kiekybinis ir kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
9.	Projekto įgyvendinimo edukacinė reikšmė tradicijos išsaugojimui	Projekto įgyvendinimo reikšmė tradicijos išsaugojimui (kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
10.	Projekto rezultato išliekamoji vertė ir potenciali tęstinumo galimybė	Projekto rezultato išliekamoji vertė ir potenciali tęstinumo galimybė (kokybinis rodiklis)	Nuo 1 iki 5 balų
11.	Projekto ar jo aktyvių dalyvių ar vykdytojų rezultatų prestižas kultūrinėje visuomenėje	Proceso ir projekto rezultatų prestižas kultūrinėje visuomenėje: profesionalus konkursinis kultūros ir meno vertintojų įvertinimas nominacijomis arba palankiomis recenzijomis spaudoje	Nuo 1 iki 10 balų

Kiti etninės kultūros sritys Proceso ir Projekto poveikio kokybės vertinimo rodikliai ir kriterijai

Etninės kultūros sritys Proceso ir Projekto poveikio kitiems su etninės kultūros sritys Proceso ir Projektu susijusiems reiškiniams kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Etninės kultūros vyksmo ekonominio rezultatyvumo, įtakos ekonomikos plėtrai dinamika	Etninės kultūros proceso įtaka ekonomikos plėtrai (kultūrinis turizmo, etnokultūrinės pramonės, ekonominių srities veiklų augimas) – kiekybinis indėlis į BVP	Veiklų ekonominės išraiškos dalis procentais šalies BVP
2.	Etninės kultūros proceso įtaka socialinės-ekonominės plėtros dinamikai	Užimtų darbo vietų kiekis (biudžetinių įstaigų, NVO)	Užimtų darbo vietų skaičius
3.	Bendruomenių poreikių etninės kultūros srityje ir jų tenkinimo dinamika	Auganti bendruomenių įtrauktis etninės kultūros procesuose	Suvestinis bendras įsitraukusių bendruomenių skaičius
4.	Visos visuomenės poreikių etninės kultūros srityje tenkinimo dinamika	Visuomenės dalyvavimo etninės kultūros veiklose mastas	Bendras specializuotų veiklų vadovų, rengėjų, dalyvių ir vartotojų skaičius
5.	Vaikų ir jaunimo poreikių etninės kultūros srityje tenkinimo dinamika	Vaikų ir jaunimo dalyvavimo etninės kultūros veiklose mastas	Vaikų ir jaunimo dalyvaujančių etninės kultūros srityje skaičius
6.	Su etnine kultūra susijusių sveikos gyvensenos, ekologijos ar kitų pozityvių alternatyvaus gyvenimo būdo idėjų paplitimo visuomenėje dinamika	Su etnine kultūra susijusių sveikos gyvensenos, ekologijos ar kitų pozityvių alternatyvaus gyvenimo būdo idėjų paplitimo visuomenėje mastas (kiekybiniai rodikliai)	Tokių idėjų puoselėtojų ir pritarėjų procentinė išraiška visų gyventojų atžvilgiu
7.	Etninės kultūros proceso įtaka šalies edukacijos, kvalifikacijos kėlimo sistemos formų ir kokybės pokyčiams	Naujų etninės kultūros disciplinų ir dalykų įtraukimas į švietimo ir mokslo sistemą (mokomi integruoti dalykai, dėstomos disciplinos, kursai, specialybės, doktorantūros kryptys ir temos)	Naujų ir integruotų dalykų, disciplinų, kursų skaičius
8.	Etninės kultūros veiklų vidutinių kaštų dinamikos santykis su kitų kultūros sričių veiklų sąnaudomis	Etninės kultūros veiklų vidutinių kaštų santykio su kitų kultūros (profesionaliosios ir mėgėjų) to paties žanro sričių veiklų sąnaudomis (palyginimo santykio išraiška procentais nuo vidutinių visų kitų kultūros sričių sąnaudų sumos, kuri prilyginama šimtui procentų) dinamika	Palyginamoji sąnaudų išraiška procentais
9.	Etnoarchitektūros tradicijas plėtojančių kūrėjų augimas	Augantis etnoarchitektūros kūrėjų kiekis rodo srities plėtrą	Etnoarchitektūrą kuriančių architektų skaičius

Etninės kultūros sritys Proceso ilgalaikio ir trumpalaikio poveikio kitiems su etninės kultūros sritys Proceso susijusiems reiškiniams ir kitoms viešojo gyvenimo (švietimo, socialinės aplinkos, sveikatos apsaugos, ekonomikos ir kt.) sritims, kokybės vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis	Vertinimo rodiklio aprašas	Matavimo vienetas
1.	Etninės kultūros proceso įtaka ekonomikos plėtrai (kultūrinio turizmo, etnokultūrinės pramonės augimui, ekonominių srities veiklų augimui)	Etninės kultūros sritys veiklų ekonominės išraiškos suma	Veiklų ekonominės išraiškos sumos procentinė dalis visos šalies BVP atžvilgiu
2.	Institucijų, juridinių asmenų (biudžetinių įstaigų, NVO), turinčių tiesiogiai etninės kultūros sričiai tiesiogiai skirtų veiklų, darbo vietų apimtis	Institucijų, juridinių asmenų (biudžetinių įstaigų, NVO), turinčių tiesiogiai etninės kultūros sričiai skirtų darbo vietų, kiekis	Visų institucijų ir juridinių asmenų darbo vietų suma
3.	Bendruomenių įtrauktis etninės kultūros procesuose	Bendruomenių, įsitraukusių į etninės kultūros procesus, suminis kiekis	Bendruomenių suminis skaičius
4.	Visuomenės dalyvavimo etninės kultūros veiklose mastas	Bendras specializuotų etninės kultūros veiklų vadovų, rengėjų ar dalyvių ir vartotojų kiekis	Bendras visų specialiai įsitraukusiųjų skaičius
5.	Vaikų ir jaunimo dalyvavimo etninės kultūros veiklose mastas	Vaikų ir jaunimo dalyvaujančio etninės kultūros veiklose kiekis	Dalyvaujančiųjų skaičius
6.	Su etnine kultūra susijusių sveikos gyvensenos, ekologijos ar kitų pozityvių alternatyvaus gyvenimo būdo idėjų paplitimas visuomenėje	Su etnine kultūra susijusių sveikos gyvensenos, ekologijos ar kitų pozityvių alternatyvaus gyvenimo būdo idėjų paplitimo visuomenėje mastas, nustatomas apskaičiuojant pritariančiųjų toms idėjoms žmonių kiekį	Žmonių skaičius
7.	Etninės kultūros disciplinos ir dalykai, naujai įtraukti į švietimo ir mokslo sistemas	Etninės kultūros disciplinų ir dalykų, naujai įtrauktų į švietimo ir mokslo sistemas (integruoti į kitas disciplinas, dėstomas disciplinas, kursai, specialybės, doktorantūros kryptys ir temos), kiekis	Dalykų skaičius
8.	Etninės kultūros veiklų vidutinių sąnaudų santykis su kitų kultūros (profesionaliosios ir mėgėjų) to paties žanro sričių veiklų kaštais (palyginimo išraiška procentais tarp vidutinių visų kitų kultūros sričių sąnaudų sumos, kuri prilyginama šimtui procentų)	Etninės kultūros veiklų vidutinių sąnaudų santykis su kitų kultūros (profesionaliosios ir mėgėjų) to paties žanro sričių veiklų kaštais (palyginimo išraiška procentais tarp vidutinių visų kitų kultūros sričių sąnaudų sumos, kuri prilyginama šimtui procentų)	Palyginamoji sąnaudų išraiška procentais
9.	Etnoarchitektūros tradicijas plėtojančių kūrėjų gausa	Etnoarchitektūros tradicijas plėtojančių architektų gausa liudija srities plėtrą	Architektų skaičius

Etninės kultūros sritys Projekto poveikio kitiems su etninės kultūros sritys Projektu ir Proceso susijusiems reiškiniams kokybės vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetai
1.	Numatoma aktyviai įtraukti daugiau tikslinės vietovės (seniūnijos, savivaldybės) gyventojų, vietovės bendruomenės narių į etninės kultūrą veiklas, auginti etninės kultūros paveldo atvėrimą, prieinamumą	Numatomų įtraukti į etninės kultūros veiklas ir sąlytį su etninės kultūros paveldu tikslinės vietovės (seniūnijos, savivaldybės) gyventojų dalis (apskaičiuojama santykiu su bendru vietovės gyventojų skaičiumi)	Procento tarp visų vietovės gyventojų kokybinė išraiška balais (nuo 1 iki 5)
2.	Numatomas Projekto ekonominis efektyvumas	Numatomas sumanymo pajamingumas	Pajamų dydžio santykinė išraiška balais (nuo 1 iki 5)
3.	Numatoma Projekto įtaka vietovės, regiono socialinei bei ekonominei plėtrai, darbo vietų augimui	Numatomų sukurti naujų arba išsaugotų esamų darbo vietų mastas (biudžetinių įstaigų, NVO ir jų projektų, verslo subjektų)	Numatomų sukurti arba išsaugoti darbo vietų skaičius (arba specializuotų veiklų rūšių) suminio skaičiaus santykinė išraiška balais (nuo 1 iki 5)
4.	Sumanymo kultūrinių ir ekonominių veiklų tarpdalykiškumas	Numatoma, kad sumanymą įgyvendintų ir kitų sričių specialistai	Balai nuo 1 iki 5

Etninės kultūros sritys Projekto poveikio kitiems su etninės kultūros sritys Projektu ir procesu susijusiems reiškiniams kokybės vertinimo rodikliai

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis	Vertinimo kriterijaus aprašas	Matavimo vienetai
1.	Tikslinės vietovės gyventojų dalis, įtraukta į etninės kultūros veiklas arba juntanti naudą iš augančio etninio kultūros paveldo prieinamumo	Tikslinės vietovės (seniūnijos, savivaldybės) gyventojų dalis, įtraukta į etninės kultūros veiklas arba tiesiogiai juntanti išaugusį etninės kultūros paveldo prieinamumą (apskaičiuojamas tokių įsitraukusių žmonių kiekis ir jų santykis su vietovės gyventojų tankumu arba gyventojų skaičiumi)	Vietovės gyventojų dalis (procentais)
2.	Projekto ekonominis efektyvumas	Sumanymo įgyvendinimo pajamingumas. Finansinių įplaukų suvestinė išraiška balais	Finansinė pajamingumo išraiška
3.	Projekto įtaka vietovės, regiono socialinei bei ekonominei plėtrai, darbo vietų augimui	Sukurtų naujų arba išsaugotų darbo vietų vietovėje, regione mastas (biudžetinių įstaigų, NVO ir jų projektų, verslo subjektų)	Numatomų sukurti arba išsaugoti darbo vietų (arba specializuotų veiklų rūšių) suminis skaičius
4.	Sumanymo įgyvendinimo kultūrinių ir ekonominių veiklų tarpdalykiškumas	Sumanymą įgyvendinusių įvairių kitų specialistų sričių įvairovė	Kitų sričių įvairovės skaičius

Etninės kultūros Proceso kriterijai profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Kriterijus	Kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Profesionaliosios kultūros atstovavimo etninės kultūros Procese mastas	Į etninės kultūros Procesą įsitraukę profesionaliosios kultūros kūrėjai, teoretikai	Profesionaliosios kultūros atstovų, įtrauktų į etninės kultūros veiklas, projektų skaičiaus santykis su etninės kultūros projektų visuma (trupmena)
2.	Etninės kultūros reiškiniai ir atstovai profesionaliosios kultūros veiklose	Etninės kultūros reiškiniai ir atstovų dalyvavimas profesionaliosios kultūros procese	Etninės kultūros tematikos ir atstovų profesionaliosios kultūros veiklose projektų skaičiaus santykis su etninės kultūros projektų visuma (trupmena)
3.	Etninės kultūros veiklos, vykstančios ir profesionaliosios kultūros terpėje (erdvėse, renginiuose, publikacijose), etninės kultūros paveldo sklaida, atsiverianti ir profesionaliosios kultūros auditorijai	Kūriniai atliekami, kultūros reiškiniai skleidžiami ir erdvėse, renginiuose, publikacijose, skirtose ir profesionaliajai kultūrai	Tokių projektų skaičiaus santykis su specializuotais etninės kultūros terpėje vykstančių projektų skaičiumi (trupmena)
4.	Etninės kultūros veiklų santykis su profesionaliąja kultūra	Bendri, integruoti etninės ir profesionaliosios kultūros reiškiniai	Tokio pobūdžio projektų skaičiaus santykis su specializuotais etninės kultūros terpėje vykstančiais projektais (trupmena)
5.	Proceso finansinio rėmimo santykis su profesionaliosios kultūros finansiniu rėmimu	Proceso finansinio rėmimo santykio su profesionaliosios kultūros proceso finansiniu rėmimu palyginimas	Etninės ir profesionaliosios kultūros proceso finansinio rėmimo skirtumo santykis (trupmena)
6.	Etninės kultūros Proceso finansavimo efektyvumo palyginimas su profesionaliosios kultūros procesu	Proceso finansavimo pagal žanrus (muzika, choreografija, dailė ir kt.) efektyvumo (renginių skaičiaus, jų kainos ir dalyvių bei žiūrovų kiekio santykio) palyginimas su profesionaliosios kultūros procesu	Etninės ir profesionaliosios kultūros proceso finansinio rėmimo efektyvumo skirtumo santykis (trupmena)
7.	Etninės kultūros apimties formalaus ugdymo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliąja kultūra	Etninės kultūros apimties (pamokų, kursų, disciplinų) formalaus ugdymo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliąja kultūra	Etninės kultūros apimties lyginamasis santykis su profesionaliosios kultūros apimtimi (trupmena)
8.	Etninės kultūros apimties neformalaus ugdymo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliąja kultūra	Etninės kultūros apimties (klubų, kursų, dirbtuvių, būrelių, stovyklų) neformalaus ugdymo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliąja kultūra	Etninės kultūros apimties lyginamasis santykis su profesionaliosios kultūros apimtimi (trupmena)
9.	Etninės kultūros apimties mokslo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliąja kultūra	Etninės kultūros tematikos tyrimų apimties (produkcijos) mokslo sistemoje lyginamasis santykis su profesionaliosios kultūros tematikos apimtimi	Etninės kultūros tyrimų apimties skaičių lyginamasis santykis su profesionaliosios kultūros tyrimų apimtimi (trupmena)

Etninės kultūros Proceso rodikliai profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio aprašas	Matavimo vienetas
1.	Etninės kultūros veiklose, procese dalyvaujančių profesionaliosios kultūros kūrėjų, teoretikų mastas	Procese aktyviai besireiškiančių profesionaliosios kultūros atstovų apimtis	Tokių projektų skaičius
2.	Etninės kultūros reiškinių atstovavimo profesionaliosios kultūros veiklose mastas	Etninės kultūros reiškinių ir dalyvių profesionaliosios kultūros veiklose kiekis	Etninės kultūros tematikos ir atstovų profesionaliosios kultūros veiklose projektų skaičius
3.	Etninės kultūros veiklų, vykstančių ir profesionaliosios kultūros terpėje (erdvėse, renginiuose, publikacijose), etninės kultūros paveldo sklaidos, atsiveriančios ir profesionaliosios kultūros auditorijai, mastas	Projektų, kuriuose kūriniai atliekami, kultūros reiškiniai skleidžiami ir erdvėse, renginiuose, publikacijose, profesionaliajai kultūrai būdingoje terpėje kiekis	Tokio pobūdžio projektų skaičius
4.	Proceso dalį sudarančių bendrų su profesionaliąja kultūra veiklų mastas	Bendrų etninės ir profesionaliosios kultūros veiklų kiekis	Tokio pobūdžio projektų skaičius
5.	Etninės ir profesionaliosios kultūrų Proceso finansinio rėmimo mastas	Skirtingos etninės ir profesionaliosios kultūrų finansinio rėmimo apimtys	Etninės kultūros ir profesionaliosios kultūros proceso finansinio rėmimo dydžiai
6.	Etninės kultūros Proceso finansavimo efektyvumo skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Proceso finansavimo pagal žanrus (muzika, choreografija, dailė ir kt.) efektyvumo (renginių skaičiaus, jų kainos ir dalyvių bei žiūrovų kiekio santykio) skirtumas nuo profesionaliosios kultūros proceso	Etninės ir profesionaliosios kultūros proceso finansinio rėmimo efektyvumo santykiniai dydžiai (indeksai)
7.	Etninės kultūros apimties formalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Etninės kultūros apimties (pamokų, kursų, disciplinų) skaičiaus formalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Etninės kultūros veiklų apimties skaičiaus skirtumas nuo profesionaliosios kultūros veiklų skaičiaus
8.	Etninės kultūros apimties neformalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Etninės kultūros apimties (klubų, kursų, dirbtuvių, būrelių, stovyklų) skaičiaus neformalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Etninės kultūros veiklų apimties skaičiaus skirtumas nuo profesionaliosios kultūros veiklų skaičiaus
9.	Etninės kultūros apimties mokslo sistemoje skirtumas nuo profesionaliosios kultūros	Etninės kultūros tematikos tyrimų apimties (produkcijos) mokslo sistemoje ir profesionaliosios kultūros tematikos skirtumas	Etninės kultūros tyrimų apimties ir profesionaliosios kultūros tyrimų apimties skirtumai

Etninės kultūros Projekto kriterijai profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Kriterijus	Kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Profesionaliosios kūrybos atstovavimo etninės kultūros Projekte, tinkamo, patrauklaus etninės kultūros veiklų siejimo su profesionaliuoju menu mastas	Etninės kultūros Projekte ne daugiau nei 50 % įsitraukę profesionaliojo meno kūrėjai, teoretikai; tinkamai pabrėžiama etninės kultūros specifika, keliamas jos prestižas	Atitiktis kriterijui, stiprinanti etninės kultūros patrauklumą (0 – 5 balai)
2.	Profesionaliosios kūrybos netinkamo atstovavimo etninės kultūros Projekte mastas	Etninės kultūros Projekte daugiau nei 50 % įsitraukę profesionaliojo meno kūrėjai, teoretikai; Projektas neatitinka etninės kultūros specifikos	Atitiktis kriterijui (nuo minus 5 iki minus 1 balo)
3.	Etninės kultūros veiklos patraukliai vyksta ir profesionaliosios kultūros terpėje, etninės kultūros paveldo sklaida atsiveria ir profesionaliosios kūrybos auditorijai	Kūriniai atliekami, kultūros reiškiniai skleidžiami ir viešosiose erdvėse, renginiuose, publikacijose, profesionaliajai kūrybai būdingoje terpėje, keliant etninės kultūros prestižą visuomenėje	Atitiktis kriterijui, stiprinanti renginio kokybę ir patrauklumą (0–5 balai)
4.	Etninė kultūra neformalaus ugdymo veiklose tinkamai ir patraukliai siejama su profesionalia kultūra ir jos ugdymo būdais	Etninė kultūra neformalaus ugdymo veiklose tinkamai ir patraukliai, keliant etninės kultūros prestižą, siejama su profesionaliosios kūrybos elementais ir ugdymo būdais	Atitiktis kriterijui, stiprinanti veiklų kokybę ir patrauklumą (0–5 balai)
5.	Etninės kultūros problematikostikslinga, efektyvi jungtis su profesionaliosios kūrybos tyrimais	Etninės kultūros tematikos ir problematikos tyrimų jungtis su profesionaliosios kūrybos tyrimais padeda kelti etninės kultūros prestižą visuomenėje, plačiau atverti ir reprezentuoti etninės kultūros paveldą šalies visuomenei ir užsieniui	Atitiktis kriterijui, stiprinanti veiklų kokybę ir patrauklumą (0–5 balai)

Etninės kultūros Projekto rodikliai profesionaliosios kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio aprašas	Matavimo vienetas
1.	Profesionaliosios kūrybos atstovavimo etninės kultūros Projekte, tinkamo, patrauklaus etninės kultūros veiklų siejimo su profesionaliuoju menu pobūdis	Apimtis, kuria etninės kultūros Projekte yra įsitraukę profesionaliojo meno kūrėjai, teoretikai, kai tinkamai pabrėžiama etninės kultūros specifika, keliamas jos prestižas	Profesionaliosios kūrybos atstovų ir teoretikų tinkamo indėlio projekte indeksas (0–3 balai)
2.	Etninės kultūros veiklos patraukliai vyksta ir profesionaliosios kultūros terpėje, etninės kultūros paveldo sklaida atsiveria ir profesionaliosios kūrybos auditorijai	Kūriniai atliekami, kultūros reiškiniai skleidžiami ir viešosiose erdvėse, renginiuose, publikacijose, terpėje būdingoje profesionaliajai kūrybai, keliant etninės kultūros prestižą visuomenėje	Atitinkamų veiklų, paveldo objektų sklaidos skaičius ir indeksas (0–3 balai)
3.	Etninė kultūra neformalaus ugdymo ir kitose edukacinėse veiklose tinkamai ir patraukliai siejama su profesionaliąja kultūra ir jos ugdymo būdais	Etninė kultūra neformalaus ugdymo veiklose tinkamai ir patraukliai, keliant etninės kultūros prestižą, siejama su profesionaliosios kūrybos elementais ir ugdymo būdais	Atitinkamų veiklų kokybės indeksas (0–3 balai)
4.	Etninės kultūros problematikos tinkama, tikslinga, efektyvi jungtis su profesionaliosios kūrybos tyrimais	Etninės kultūros tematikos ir problematikos tyrimų jungtis su profesionaliosios kūrybos tyrimais, padedanti kelti etninės kultūros prestižą visuomenėje, plačiau atverti ir reprezentuoti etninės kultūros paveldą šalies visuomenei ir užsieniui	Atitinkamų veiklų kokybės indeksas (0–3 balai)

Etninės kultūros Proceso kriterijai mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Kriterijus	Kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Mėgėjų meno ir (arba) mėgėjiško lygmens kūrėjų atstovavimo etninės kultūros Procese mastas	Į etninės kultūros Procesą įsitraukę mėgėjų kūrybos atstovai	Mėgėjų kūrybos bei mėgėjiško lygmens atstovų, įtrauktų į etninės kultūros veiklas, projektų skaičiaus santykis su etninės kultūros projektų visuma (trupmena)
2.	Etninės kultūros reiškinių atstovavimo mėgėjų veiklose mastas	Etninės kultūros reiškiniai ir atstovai mėgėjų meno procese	Etninės kultūros tematikos ir atstovų mėgėjų meno veiklose projektų skaičiaus santykis su etninės kultūros projektų visuma (indeksas–, trupmena)
3.	Proceso finansinio rėmimo santykis su mėgėjų kūrybos finansiniu rėmimu	Proceso finansinio rėmimo apimtys palyginimas su mėgėjų meno proceso finansinio rėmimo apimtimi	Etninės kultūros ir mėgėjų meno proceso finansinio rėmimo skirtumo santykis (indeksas trupmena)
4.	Etninės kultūros apimtys neformalaus ugdymo sistemos projektuose santykis su mėgėjų menu	Etninės kultūros apimtys (klubų, kursų, dirbtuvių, būrelių, stovyklų) projektų neformalaus ugdymo sferoje santykis su mėgėjų menu	Etninės kultūros projektų apimtys lyginamasis santykis su mėgėjų meno projektų apimtimi (indeksas–trupmena)
5.	Etninės kultūros apimtys mokslo tyrimų ir įpaveldinimo sistemose santykis su mėgėjų menu	Etninės kultūros tematikos tyrimų apimtys (produkcijos) mokslo sistemoje santykis su mėgėjų meno tematikos apimtimi	Etninės kultūros tyrimų apimtys skaičių santykis su mėgėjų meno tyrimų apimtimi: (indeksas–trupmena)
6.	Etninės kultūros ir mėgėjų kūrybos tematikas siejančių mokslo ir įpaveldinimo tyrimų ir jų sklaidos veiklų raida	Etninės kultūros ir mėgėjų kūrybos tematikas siejančių mokslo ir įpaveldinimo tyrimų ir jų sklaidos veiklų kiekio dinamika	Veiklų apimtys išraiška vienetais

Etninės kultūros Proceso rodikliai mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio aprašas	Matavimo vienetas
1.	Mėgėjų meno atstovų dalyvavimo mastas etninės kultūros veiklose	Procese aktyviai besireiškiančių ir mėgėjų meno atstovų bei mėgėjiško lygmens etninės kultūros kūrėjų mastas	Etninės kultūros projektų, susijusių su mėgėjų kūryba ir mėgėjišku lygmeniu, projektų skaičiaus kiekis tarp visų etninės kultūros projektų
2.	Etninės kultūros reiškinių atstovavimo mėgėjų meno veiklose mastas	Etninės kultūros reiškinių ir mėgėjų meno veiklose apimtys	Etninės kultūros tematikos ir atstovų mėgėjų meno veiklose projektų skaičius
3.	Etninės kultūros ir mėgėjų meno Proceso finansinio rėmimo mastas	Skirtingos etninės kultūros ir mėgėjų meno finansinio rėmimo apimtys	Etninės kultūros ir mėgėjų meno proceso finansinio rėmimo dydžiai
4.	Etninės kultūros apimtys neformalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo mėgėjų meno	Etninės kultūros apimtys (klubų, kursų, dirbtuvių, būrelių, stovyklų) skaičiaus neformalaus ugdymo sistemoje skirtumas nuo mėgėjų meno	Etninės kultūros veiklų apimtys skaičiaus skirtumas nuo mėgėjų meno veiklų skaičiaus
5.	Etninės kultūros tyrimų ir įpaveldinimo apimtys mokslo sistemoje skirtumas nuo mėgėjų meno tyrimų	Etninės kultūros tematikos tyrimų apimtys (produkcijos) mokslo sistemoje ir mėgėjų meno tematikos skirtumas	Etninės kultūros tyrimų apimtys skaičių ir mėgėjų meno tyrimų apimtys skaičių skirtumai
6.	Etninės kultūros ir mėgėjų kūrybos tematikas siejančių mokslo ir įpaveldinimo tyrimų bei jų sklaidos veiklų gausa	Etninės kultūros ir mėgėjų kūrybos tematikas siejančių mokslo ir įpaveldinimo tyrimų bei jų sklaidos veiklų kiekis	Projektų skaičius

Etninės kultūros Projekto kriterijai mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Kriterijus	Kriterijaus aprašas	Matavimo vienetas
1.	Numatomas mėgėjų meno atstovų pozityvaus dalyvavimo mastas etninės kultūros veiklose	Etnokultūrinės tematikos projektas, kuriame aktyviai besireiškiančių mėgėjų kūrybos atstovų ir mėgėjiško lygmens etninės kultūros kūrėjų dalyvavimo mastas projekte (iki 50 %) stiprina etninės kultūros veiklų patrauklumą, užtikrina tradicijų sklaidą	Atitikties kriterijui išraiška balais (0–3 balai)
2.	Netinkamo mėgėjų meno atstovų dalyvavimo etninės kultūros veiklose mastas	Etnokultūrinės tematikos projektas, kuriame aktyviai besireiškiančių mėgėjų kūrybos atstovų ir mėgėjiško lygmens etninės kultūros kūrėjų dalyvavimo mastas projekte (daugiau nei 50 %) nestiprina etninės kultūros veiklų patrauklumo, neužtikrina tradicijų sklaidos ir edukacijos	Atitikties kriterijui išraiška minusiniais balais (nuo minus 3 iki 0 balų)
3.	Etninės kultūros veikloms numatoma skirti didesnę finansavimo dalį nei mėgėjų kūrybai	Etninės kultūros veikloms skiriama finansavimo santykis su bendru projekto biudžetu (daugiau nei 50 %)	Atitikties kriterijui išraiška balais (0–3 balai)
4.	Etninės kultūros veiklų vyravimas neformalaus ugdymo ar kituose edukaciniuose sumanymuose, vykdomuose pasitelkiant mėgėjų kūrybos reiškinius ir terpes	Etninės kultūros ugdymo ir edukacijos, tradicijos perdavimą užtikrinančių veiklų vyravimas (klubai, kursai, dirbtuvės, būreliai, stovyklos) neformalaus ugdymo ir kituose edukacijos sumanymuose, vykdomuose drauge su mėgėjų kūrybos sektoriumi (daugiau nei 50 %)	Etninės kultūros veiklų vyravimo apimties išraiška balais (0–3 balai)
5.	Etninės kultūros tematikos vyravimo santykis su mėgėjų kūryba mokslo ir įpaveldinimo tyrimų ir jų sklaidos sumanymuose, apimančiuose abi šias kultūros sritis	Etninės kultūros tematikos vyravimas mėgėjų kūrybos atžvilgiu mokslo ir įpaveldinimo tyrimų ir jų sklaidos sumanymuose (daugiau nei 50 %)	Etninės kultūros tyrimų vyravimo apimties išraiška balais (0–3 balai)

Etninės kultūros Projekto rodikliai mėgėjų kūrybos (mėgėjų bendruomenės, auditorijos ir kt.) atžvilgiu

Eil. Nr.	Rodiklis	Rodiklio aprašas	Matavimo vienetas
1.	Mėgėjų meno atstovų pozityvaus dalyvavimo mastas etninės kultūros veiklose	Etnokultūrinės tematikos projektas, kuriame aktyviai besireiškiančių mėgėjų kūrybos atstovų ir mėgėjiško lygmens etninės kultūros kūrėjų dalyvavimo mastas projekte (iki 50 %) pozityviai stiprina etninės kultūros veiklų patrauklumą, užtikrina tradicijų sklaidą	Apimties išraiška procentais (1–49 %)
2.	Etninės kultūros veikloms projekte skirta didesnė finansavimo dalis nei mėgėjų kūrybai	Etninės kultūros veikloms skiriamas finansavimas atsižvelgiant į bendrą projekto biudžetą (daugiau nei 50 %)	Apimties išraiška procentais (51–99 %)
3.	Etninės kultūros veiklų vyravimas neformalaus ugdymo ar kitose edukacinėse veiklose, įvykdytose pasitelkiant mėgėjų kūrybos reiškinius ir terpes	Etninės kultūros ugdymo ir edukacijos, tradicijos perdavimą užtikrinančių veiklų vyravimas (klubai, kursai, dirbtuvės, būreliai, stovyklos) neformalaus ugdymo ir kitose edukacijos veiklose, įgyvendintose drauge su mėgėjų kūrybos sektoriumi (daugiau nei 50 %)	Apimties išraiška procentais (51–99 %)
4.	Etninės kultūros tematikos vyravimas, jei lygintume su mėgėjų kūryba, mokslo ir įpaveldinimo tyrimuose ir jų sklaidoje, apimančiuose šias abi kultūros sritis	Etninės kultūros tematikos vyravimas mėgėjų kūrybos atžvilgiu mokslo ir įpaveldinimo tyrimų ir jų sklaidos veiklose (daugiau nei 50 %)	Apimties išraiška procentais (51–99 %)

Stebėsenos pagal nurodytus rodiklius ekonomiškumas; rodikliams pagrįsti reikalingų duomenų prieinamumas; rodikliams pagrįsti reikalingų duomenų analizės metodai; galimos elektroninės šių duomenų apdorojimo priemonės

Numatomas srities procesų stebėsenos ekonomiškumas komplikuoatas, reikalauja didelių resursų ir yra sunkiai apskaičiuojamas, nes pateiktasis modelis – maksimalios apimties. Tikrovėje atliekant analizę, numatytąsias užduotis teks pasirinktinai optimizuoti, atsižvelgiant į finansines ir žmonių išteklių galimybes atlikti šią veiklą, remiantis esamais biudžetiniais institucijų asignavimais arba specialiais tiksliniais asignavimais per programas ar konkursinius projektus.

Analizė galėtų būti vykdoma koordinuotai sutarus ir pasitelkiant KM, LNK, EKGT, LŽŪM, LFM, LMT, ŠM, Lietuvos statistikos departamento, LR savivaldybių, LR savivaldybių etninės kultūros centrų, KPC, LMA pajėgas duomenims rinkti, pateikti ir apibendrinti. Dalis stebėsenos tyrimų galėtų būti vykdoma pasitelkus statistinę analizę, sociologines apklausas, informacijai apdoroti ir klasifikuoti pasitelkiant elektronines duomenų bazes ir jų elektroninius apdorojimo būdus (pvz., word excel programą).

